REJSTŘÍK

K VIII. ROČNÍKU „NAŠÍ ŘEČI“.

SESTAVIL V. ERTL.

*

Slova a rčení chybná jsou vytištěna písmem proloženým, Číslice s hvězdičkami značí stránky, kde je o věci výklad obšírnější.

ZKRÁCENINY:

a p. = a podobně;
amer. = americký;
arab. = arabský, arabsky;
arch. = archaisticky, po staru;
atp. = a tak podobně;
bud. = budoucí;
č. = český, česky, čeština;
dial. = dialektický, nářeční;
franc. = francouzský, francouzsky;
han. = hanácký, hanácky;
chod. = chodský, chodsky;
impt. = imperativ, rozkaz. způs.;
ital. = italský, italsky;
jedn. = jednotné číslo;
jm. = jméno;
konc. = koncovka;
l. = lépe;
lat. = latinský, latinsky;
m. = místo;
míst. = místní;
mn., množ. = množné číslo;
mor. = moravský;
muž. = mužský rod;
n. = nebo; (za číslicí) a následující;
nář. = nářečí;
nč. = novočeský, novočesky, nová čeština;
něm. = německý, německy;
nespr. = nesprávný, nesprávně;
ob., obec. = obecný, obecně;
obyč. = obyčejný, obyčejně;
os. = osoba;
osob. = osobní;
p. = pád;
pod. = podobný, podobně;
podst. = podstatný;
pol. = polský, polsky;
přen. = přenesený, v přeneseném významu;
příč. = příčestí;
příd. = přídavný;
přít. = přítomný;

pův. = původně;
r. = rod;
řec. = řecký, řecky;
rozk. = rozkazovací;
rus. = ruský, rusky;
sev.-čes. = severo-český;
slov. = slovenský, slovensky, slovenština;
spis. = spisovný, v spisovném jazyku;
spr. = správný, správně;
stč. = staročeský, staročesky, stará čeština;
stř. = střední rod;
stroj. = strojený, strojeně;
t. = tamtéž;
t. j. = to jest;
v. (t.) = viz (toto);
vl. = vlastně;
vulg. = vulgární;
vysl. = vysloveno;
zastar. = zastaralý;
zbyt. = zbytečný;
zdrob. = zdrobnělý, zdrobnělina;
zp. = způsob;
zvl. = zvláště;
ž., žen. = ženský rod.

A

'a', citoslovce, značí místy zápor, v řeči dětské (v sev. Moravě) ošklivost 220, 248; srov. ak
à c o n t o, z ital., spr. a conto 249
Abramovice, jm. míst. 190
aby; odešel z bytu, a b y se do něho už nevrátil, spr. do něhož se už nevrátil, a už se do něho nevrátil 313
ačesák, člen Akademického čtenářského spolku 27
-ačky, přípona příslovcí kolenačky a p. 106
ačtě 104
agenda, -y, z lat. agenda (plur.) 316
achkati 79
aj, dial., i 176
ak (u Jiráska), z 'a', ne 220; srov. 'a'
-ák, přípona oblíbená v pražském slangu u slov jako Karlák, Střelák, umprumák, biják a p. 60
a k k o r d, spr. akord 13
A l b a n e c, spr. Albánec 13
Albrechtice, jm. míst. 190
alegát, příloha, z lat. alligare n. allegare 123
Aleš, hypokoristický tvar jména Albertus, bere se později za Alexius, řidčeji za Aloisius n. Alexander 21
Alex, Alexa (Lexa), hypokoristický tvar jména Alexius 21
Alexander, Alexandros 21
alexandrin, šestistopý verš jambický s přerývkou, nazvaný podle stfr. básně Roman d'Alixander 21, 88
alfa, alfabeta; býti alfou i omegou 21
Alfons, jm. osob., z němč. 21
Alfred, jm. osob., z němč. 21
alga, z lat. 22
algebra, z arab. al džebr 22
alchymie, z arab. al kimija; z toho chymie, chemie 22
aliance, z franc. alliance 22
alias lat., jinak 22
alibi lat., na jiném místě 22
alifer, z lat. alia fer (nes jinak); dáti komu alifer = výhost 22

aligátor, ze špaň. el lagarto (ještěrka) 22
alimentace, alimenty, z lat. alimentum (od alere), potrava, výživa 22
alinea, z lat. a linea (od řádky) 22
aliterace, z lat. alliteratio (připodobňování litery k liteře) 22
alizarin, z arab. 22
alka, původu severského, z kmene al-, křičeti 22
alkalie, z arab. al kali 123
alkana, rostlina, z arab. al hinna 123
alkohol, z arab. al ko'hl 123
alkovna, z arab. al kobba 123
allahovat slc., volati Allah! 123
alma mater 123
almanach, dříve též almanah, slovo původu vých. 123
almandin, podle asijského města Alabanda 123
almara, z lat. armarium 123
almaviva, krupicový pudding, podle hrab. Almavivy 123
Alois, 2. p. Aloise n. Aloisa 249
alou, z franc. allons! 81
amant 155
amoletka (v praž. slangu) 60
analogie zvratná 274
analysa 215
Anna 133
ano, spoj. 102
-ant, přípona cizích slov jako amant, kalkant, drabant, figurant a nadávek jako harant, parchant a p. 155
antě 147
antitéza 119
aorist 170
apelírovat, dial. m. operírovat, operovati 218
-ář, příp. 93
argot 58 n.
archaismy a jazyk spisovný 172
archivář 93
Arnoltice, jm. míst. 190
Arnultovice, jm. míst. 190
-as, příp. oblíbená v pražském slangu (podle mamlas, lotras) u slov jako keťas, bijas, kinďas, tvrďas, kliďas, volňas, Žofas, Purkas 60
asistent Anna Machová, spr. asistentka 310
atmosfära slov. 214
Auředníček, jm. osob., starým pravopisem m. Ouředníček 24
Ausik 218
až na, zesílené na (až na konec); až na = kromě, nesprávným překladem něm. bis auf 153

B

bába a baba 194
baběnky (u Klareta) 165
bacán chod. 156
baganě, baganče mor. 248
bahnisko mor., č. bahniště 175
bahno slov., 2. mn. bahnien 117
bachořice mor. 152
báj slov. 215
báječný 173
bak slov., z 'a' 248; v. 'a'
bakaný dial., z bekaný (v. t.) 247
báň, v amer. češtině, z angl. barn, stodola 218
bandáž, z franc. bandage 233
báně stč., džbán 163
baňský od baňa; Baňská Bystrica, ne Báňska 215
baraní slov. 215
baťoch, spr. batoh 87, 128
Bažant 278

bečka 163
bědákat mor., bedákať slov., volati běda! 79
Bedřichovice, jm. míst. 190
bekaný, z citoslovce 'e' 219, v. i 'e'; na Plumlovsku bakaný 247
Bělbožice, jm. míst. 190
Bělčice, Bělčovice, jm. míst. 190
bělice (u Klareta) 166
bělka mor. 149
Benda, jm. osob. 276
Benešov, jm. míst. 93
bělořit, stč. dial., lyska 163
Benšice, jm. míst. 190
Beřkovice, jm. míst. 190
Bernhardi, něm. jm. osob. 156
bez, 2. p. stč. bza, bzu 155
bezbarvý 154
bezbožný 154
bezdětný 154
bezdůvodně koho opustiti, spr. bez důvodů 312
bezlesklý, spr. nelesklý, bez lesku 312
bezohledný spr.; jiného významu je nešetrný, přísný, nepovolný, krutý, přímý 154
bezpečen čeho stč.; nč. bezpečen před čím 192
bezpostřední (u Marka) 220
bezprostředeční (u Marka) 220
bezprostřední, spr. jen jako termín filosofický (immediatus) anebo kde má býti vyjádřeno spojení bez zprostředkování třetího členu; jinde je bezprostřední, bezprostředně germanismus 220; v bezprostřední blízkosti nás, spr. hned vedle nás a p.; podávati se bezprostředně svým pudům, spr. beze všeho 312
beztak mor., beztoho 149
bible, z řec. biblia (knížky) 316
biel (u Klareta) 165
biják, bijas (v praž. slangu) 60
Bílevsko, Bílovecko 151
bílý; to je na bíle dni 25
binda, č. obinadlo 232
biskup 275
Biskupice, jm. míst. 190
bizarrní, spr. bizarní 13
Blag, jm. osob. 285
blankvers 88
Blatnice, jm. míst. 191
Blažek, Blažka, jm. osob. 285
Blažice, jm. míst. z osob. Blaž (Blag) 256
blbina 59
blbizna (v praž. slangu) 60
blbý jako patník, jako dům. jako kredenc (v praž. slangu) 59
bleskurychlý, bleskurychle dle něm. blitzschnell 224
blízko (stč. bliz) s gen. (blízko města, blízko vánoc, blízko pravdy), zřídka s dat. (ve významu přeneseném: jsem blízko pravdě); s předl. pády: blízko u Prahy, od Prahy, jde-li o cíl pohybu: přistoupiti blízko k něčemu, při udání času: blízko k ránu 226 n.*
blízký, obyč. blízek (jinak jen atributivně) s dat.: záhubě (stč. s gen.: záhuby) 228 n.*
blíže 238
blížiti se, přiblížiti se k něčemu, ve významu místním a časovém; něčemu, ve významu přeneseném 225*
blůza, spr. bluza 87
boč (v amer. češtině), z porch 218
boční slov 215
Bolelúc, jm. míst., z Bolelút 126
Boleslav, 2. p. z Boleslavě, z Boleslavi 210
bolestná resignace 313

bonbon, reduplikace 147
Bořek, jm. osob. 276
Borovnice, jm. míst. 191
bota, nesmysl; z němč. (podle faráře Stiefla) 26
bouda (v student. řeči) m. škola 85
Boušín, na Boušíně 157; v. i na
Bouzovice, jm. míst., z osob. Búz (Bud) 256
brach, milá brachu 104
brániti něčeho 61
bráti se; žid se bral (bez přísl. určení strojené) m. ubíral, šel a p. 19
bratr; Bratří (n. Bratři) Novotní, firma 241
bratran, bratranec, bratránek 61
bratráně dial. 61
bratrovec, bratrovna, umělé novotvary 61
břečka 271
Břevnov, jm. míst. 273
Březí, jm. míst. 109
Březnice, jm. míst. 191
břichopásek, pasobřišec 96
brněnský, z Brna (vlastně, co je Brňanů) 152
brousiti; rozk. způsob dial. bruš (nabruš), spr. brus (nabrús) 315
brstevník, dial. m. vrstevník 110
bručavý 313
bručoun 155
Brusnice, později Bruska 310
brusničky (u Klareta) 165
brvno, slov., 2. mn. brvien 117
brzo, v. záhy
Brzvany, jm. míst.; spr. Břvany 24
búček; U bučku, jm. míst. 253
Bůh; Tě Bůh! (v praž. slangu) 60
búra slov., podle vzoru duša 119
bv se zjednodušuje v b v ob-vrátiti — obrátiti, obvléci — obléci, obvěsiti — oběsiti, obvinúti — obinúti (stč.) 158
Bystřice, jm. míst. 191
býti s přísl. urč. místa mívá význam slovesa pohybového; kdy tam budeme 128
bzdina, od bzdíti 155
bzdoun, slov. bzdún 155
bzoun, bzounek, buď ze slovesného kmene, který je v bzíti, bzučeti, bzunětí, anebo v slovese bzdíti 155

C

capouch, v. sopouch
carda stč. 281
ceknouti, dokonavý tvar ke ckáti 79
celek; bylo jich v celku třináct, spr. celkem; třináct v celku = nerozbitých 17, 186
cena; vlastní cena, Selbstkostenpreis 28
Cerekvice, jm. míst. 190
ceskrze slov. 241
cetle 217
-cí, přípona adjektiv jako kuřecí, knížecí atd.; střídá se a mate s příp. -čí od subst. na -ec 126*
cíbí chod. 109
cibule 59
cicvár 166
cihelna 92
cimra 218
Církev, spr. církev 13
cirkev slov. 120
ckáti 79
co; co nejvíce, co možná nejvíce

spr.; nespr. dle možnosti nejvíce 61

Č

Čakovice, jm. míst., z osob. Čák 256
čampala mor. 279
čary východu, lépe kouzla 19
čbán stč., džbán 163; v. i báně
čekanit (z rus.), ciselovati 18, 182
čelechovský, kdo je z Čelechovic 151
čerstva ob., z pův. zčerstva 248
český, z češský 68
čeština úřední 160
-čí, přípona adjektiv jako jehenčí, kozelčí; střídá a mate se s příponou -cí 126; v. i -cí
Číčov, jm. míst., z osob. Čieč (Čák) 256
čile, pomoz mi, 55
čin, činiti, činitel 275; čin (skutek) — počin (iniciativa, od počnu) 187
činiti výminku, spr. býti výminkou 312
činnostní páka, spr. páka činnosti 20
činž stč., úrok 163
čiřičný, v. jablko
číslo množné, v. plurál
čistý; z čista jasna 25
čočovice (čočka) z šočoviše a to spodobou na dálku z pův. sočovice 272
črevo slov., střevo 114
črnice (u Klareta) 165
červenice, červenky (u Klareta), červenky 166
Čstibor, jm. osob. 133
čtouce 24, 88; v. i přechodník
čumět 59
čupřina (mrus. a pol. čupryna), vlasy na temeni 18

D

-d' v předložkách před, pod, nad a ve kmeni zad 99
dále 238
damastinky, damaščanky, damašky, damazíny 256
daň 30
darmo 253
dbáti, nedbati 4
dečky; psí dečky (v praž. slangu), gamaše 59
dehna (u Klareta) 164
dejkati 79
dělati 176
dělení slabičné slov cizích, jako pedagog, katecheta a p. 287
délka v 1. p. množ. (slov.) mestá, letá, perá, a 3. 6. množ. mestám, mestách 120; dvě dlouhé slabiky za sebou má slovenština v 7. p. krásnou bránou a p.; v slovech prútie, siatie, liatie, hriatie; básní, piesní, sietí; krásné dieťa; kúpia, lúpia, súdia, vrátia a p.; jedenásťkrát, tisíckrát; námietka, zásielka a p.; túžieb, čísiel, sídiel, trávieval, žiadúcné 122*
demokracie 24
deň slov. 121
denní 215
deska mor., prkno 149
děsný 59
dialekt a jazyk spisovný 174
ctitel (u Klareta), Venuše 164
cuk 218

disposice; dávám vám k disposici, č. k volnému použití; je k disposici, č. můžete toho volně použíti, stč. je vám to k ruce 62
dítě, stč. dietě, adj. dietěcí 126
dívka, stč. dievka 163; v. i panna
d l e, spr. podle 91, 98
Dobříš, na Dobříši 157
dobropán (u Klareta) 164
Dobrovice, jm. míst., jedn., 191
dobrý, ob. dobrej 24
dobytek 138
dobýti se kam, vniknouti násilím 128
dodnes 98
dokonce; přečtla list d o k o n c e, spr. do konce 56
dokopati se 176
dole; t a m d o l e v oblacích (franc. là-bas), spr. tam vzadu, tam v dáli 17
Dolejš, jm. osob. 288
dolem 98
domok slov., v nář. slov. domek 117
D o m o v i n a, spr. domovina 13
doopravdy 237
dopínati se 176
doplouti 176
doporučený dopis, jiné je pojištěný dopis 10; v. i pojištěný
doprositi se 176
doprostřed 98
doprostred slov. 243
Dorota 133; odtud i přezdívka dorota, důra 157
dorůstati 176
dosáhnouti 84
dosahovati 176
d o s t á t i z á v a z k ů m, spr. splniti je 312
Doubravice, jm. míst. 191
dovedna slov., dohromady 237
d o z n a t i, d o z n a t i s e, spr. přiznati se 75; nechtěla s i t o h o d o z n a t i, spr. nechtěla se k tomu přiznati 312
dozůpravdy, dozupravdy dial. 237
dozvěděti se; c o se dozvíte, spr. čeho 14
drabant 155
drahanovský 151
drahný 313
drahokam, slovo nespr. utvořené, ale vžité 125
drant, dranti, nejspíše m. dranci podle jiných slov na -ant 155
drásavý 313
drásta stč., tříska 173
Draženovo, chod. jm. míst. 109
drbiti stč., museti 172
Drdák, stč. jm. osob. 222, 281
drdati, 1. trhati, škubati, 2. jíti klátivě, kodrcati se; s vloženým n drndati 221
drdlo stč. 281
drdy (míti), starost, zlost, od slovesa drdati 221
Dřevohostice, jm. míst., pův. Třebohostice 94
drienky, drienok slov. 214
drncnouti z drcnouti 222; v. i n
drnčeti z drčeti 222; v. i n
Drndák, stč. jm. osob. 222
drozn 165
duál 170
Dúbrava 133
duh 27; jde mi k duhu 2
Duch 13
důležitost ve významu věc 74
důra, z křtic. jm. Dorota, Dóra, Důra 157
durancie, duranky 256
dusiti; impt. n e z a d u š (ob.), spr. nezadus 315

důsledek a následek 76
důvěra; učiním to v důvěře, že.. spr. doufaje, důvěřuje a p. 255
dva; dat., instr. dvoum, spr. dvěma 83
dvírka, nč. dvířka 152; dat. ke dvířkám, lok. na dvířcích, spr. na dvířkách 13
Dymáček, jm. pomístné 253
dymňátky (u Klareta) 166
dzielo slov., úsilí 163
džgat' mor. 174

E

e se vkládá v 2. p. množ. do skupin br, tr, sester a p. 93; e v instr. člověkem, bratrem a p. 117; e měkčící a neměkčící v slov. 117; e—ě se v stč. pravopise lišilo 101
'e', citoslovce 220
'e'aný 220; v. i bekaný
-ejí, koncovka 3 os. množ. v jazyce obecném místo -í 91
-ek, přípon jmen hypokoristických jako Blažek, Mašek a p. 285
éla (v praž. slangu), elektrika 60
élent sev.-čes. 218
-enec, přípona jmen podst. 120; tvoříval se jí plur. podst. jmen vzoru kuře: kuře—kuřenci, jeřině—jehenci a p. 126
epizoda slov. 119
-ěra, příp. oblíbená v praž. slangu, kláděra, fláděra a p. 60
evangelík, výslovnost opravená podle písma; pův. evandělík 24
Evangelium, spr. evangelium 13
exemplář 287
expresman (v amer. češtině) 218

F

fáč, č. obinadlo 157, 232
fádní 313
fadr (v amer. češtině) 218
fárkarta sev.-čes. 218
fašírka sev.-čes. 218
fiasko, z ital. fiasco, láhev 75
figurant 155
filiálka z ecclesia filialis, přeneseno i jinam 222
flanděra (v praž. slangu) 60
Flaška, stč. jm. osobní 134
fňukati, dělati fňu 79
fragnářka mor., hokyně 163
frejíř 279
frkati, dělati fr 79
frnčeti, z frčeti 222; v. i n
front rus., č. fronta 18
fršpétunk sev.-čes. 218
Fudžijama, v č. žen. 251

G

garancie dial. 256; v. i durancie
garde-robe, šatna 92, 155
garderobière 92
generál, výslovnost upravená podle písma; dříve jenerál 24
genitiv s příp. -ův zastaral 14; dnes ovládl tvar mužů 170; Jiří, gen. Jiřího, ob. i uhlího 91; genitiv podmětný a předmětný 203; genitiv jakosti bývá přes míru: zahrada divokých tra'vin, jaké mohutné licoměrnosti jsou ti lidé, spr. jaká je v nich licoměrnost 15; mezi ge-

nitivem přivlastň. a příd. jménem přivlastň. je významový rozdíl: oko jasnovidče a oko jasnovidcovo 187; genitiv po slovesech s předponou po- bývá přes míru nč. 173; genitiv přes míru u sloves popohánětí, pozvednouti, připomínati si, uschovati si, vzývati, zachovati, získati, v. tato slovesa; k čemu těch frází?, bylo by divu?, je divu?, spr. k čemu ty fráze?, byl by to div?, je to div? 312; střežila se prozraditi toho, je tu ještě místa?, spr. prozraditi to, je tu ještě místo? 57; genit. záporový 170 n.; přes míru: nedal bys spíše přednosti?, spr. přednost 312; jiného nezbývá, spr. nic jiného 312; toho bych nemohl, spr. to 14; nikoho tam, spr. nikdo tam, není tam nikoho 14; nesmí opustiti vozu, spr. vůz 14; neviděl jsem těchto dveří nikdy otevřených, spr. tyto dveře otevřené 14
ghettové shromáždění 14
Giskra, starším pravopisem m. Jiskra 24
Girsa, starším pravopisem m. Jirsa 24
Gismondo ital., Zikmund 271
glajda mor. 279
globule (v praž. slangu), hlava 59
grman dial., zvrhlá švestka, snad téhož původu jako grmol (v. t.) 224
grmol, grmoľa dial., z něm. Krummholz 224
Grozňata, stč. jm. osob. 134
gympl (v řeči stud.), gymnasium 58

H

Habry, jm. míst., pův. Habr jedn.: 2. p. mn. z Haber (pův. z Habr), haberský (pův. habrský) 93
hadovky (u Klareta) 165
haerresie, spr. haeresie 13
hájiti čeho, v nč. také co 61
halá; míti na halá (u Kopidlna), naspěch 286
halama stč. 281
halečka mor. 149
halekati 81*
haló 78 n.*
haluz mor., č. větev 161
haplologie: promovovati-promovati; Odolenova Voda, Odolenova ves — Odolenavoda, Odolenaves 310
harant 155
hej slov., ano 176
hejhula, z hej hola 79
hekati, dělati he 79
hele z hlehle; heleme, heleme se; podle slovesa hleděti: heleď, -me, -te 79
helekati, helíkati (u Kopidlna), halekati 286
heló, helelo, heleho, citoslovce 80
hera stč. 168
hiát 170; zákopův a drátů, zbytečné zabraňování hiátu, kde ho není, spr. zákopů a drátů 14, v. i genitiv
hladolet (u Klareta) 164
hlava; její názvy v praž. slangu 59
hlavizna (v praž. slangu) 60
hle, z hleď 80

hleděti 75; srov. zírati
hlediště, hledisko ve výrazech s hlediště, na hledišti 42 n.*
hlívy (u Klareta) 165
hltoun 64
hluboký 313
hlucháň 279
hmkať (pohmkať, zahmkať), dělat hm 79
hnědozlatý 184
Hněvošice, v. Nebožtice
hnilice (u Klareta) 166
-ho, koncovka u masc. vzoru Jiří; nespr. uhlího 91
Hodánský, jm. pomístné 253
hodně, v. mnoho
hofer mor., č. podruh 163
hoch, z holec 104
hoja, citoslovce 80
hola, hola hej, hola ho, citoslovce 78 n.*; hola, snad z něm. holn 168
holec, holček, nč. holeček, muž. tvar k žen. holka a základ jména hoch 104
holečku 104
holekati 81*
Holice, jm. míst. 191
holkář 279
holoubě, adj. holouběcí 126
holoubě, stč. holúbě, plur. holúbenci 126; v. i -enec
holúbek (u Klareta), holoubek, holubinka 165
Honďáci 155
Honza 157
Hořejší, jm. osob. 288
hořekati stč., volati hoře! 79
horem, přísl., podle dolem 98
hôser (na Zábřežsku), húser (na Valašsku), zvrhlá švestka 248
hospodský 93
hostinská šarvátka, spr. hospodská 55
Hostivice, jm. míst. č. jedn. 191
houba 165
houkat, křičeti hou! 79
houpat (v praž. slangu) 60
houska 149
houšťata, jm. pomístné 253
Houvězdo chod., Újezd 109
hrabě-hraběcí 126
hřbitov 163
hřib (u Klareta) 165
hříbě-hříběcí (nespr. chřípěcí) 126
hrnout se (v praž. slangu), jíti 60
hrušky; jména hrušek u Klareta 166
hrůzlivý, nespr. tvar vzniklý křížením slov hrůzný a strašlivý 287
húba (u Klareta) 165
hubený; kolem hubeného ohně (maigre), spr. slabého, málo vyhuhňa, Huhňa 281
datného 17
hulákat, dial. huláňat, křičeti hulá! 78
Humpolec, jm. míst., z Gumpolt 126
húser, v. hôser
húšč slov. 122
hybnost 314
Hynais, 2. p. Hynaise i Hynaisa 249

CH

charpa, v. chrpa
chemie 22; v. alchymie
chiasmus 93
chladný 313; jsou chladny, spr. chladné 311
chlapec, chlapeček 106

chlubil 147
chotěbořský, z Chotěboře 152
chramozda dial. 279
chrániti čeho 61
chřešč (u Klareta), jméno houby 165
chřípěcí, v. hříbě
chrpa, dial. charpa 62
chutě, nechutě, spr. chtěj nechtěj, volky nevolky 54
chvíle; pro tuto chvíli (pour le moment), spr. na ten čas 17
chvojičky (u Klareta) 165
chyběti; této zemi chybí květeny, spr. chybí květena, nedostává se květeny 14; chybí květeny = je jí málo; chybí květena = není jí vůbec 181
chymie 22; v. alchymie
chýše, spr. chyše 87

I

i se ztrácí ze slabiky ni uvnitř slova, panímáma- paňmáma a p. 287
'í', citoslovce 220
-í, příp. adjektiv jako telecí, zvířecí, stč. dietěcí a j. 126
-ián, příp. slov jako Wagnerián, Smetanián 224
-iana, příp. slov jako Smetaniana, Kreisleriana, Ciceroniana a p. 224
-ice, příp. jmen místních dílem jedn. jako Skalice, dílem množ. jako Abrahamovice a p. 190*; bývá za starší -íky, Sokolnice, pův. Sokolníky 191
illustrovaný, spr. ilustrovaný 13
imperativ na s, c, z mívá v obecném jazyce š, č, ž: prositi—proš (spr. pros), kaziti—nekaž (spr. nekaz), peku—peč (spr. pec), stříci—střež (spr. střez) 315
imperfektum 170
indiskrétny slov. 214
infinitiv;; na jeho tváři byla znát obvyklá devotnost, spr. bylo znát obvyklou devotnost 313
instrumentál v příslovcích honem, hurtem, kvapem, hezky, hrdinsky, pěšky, německy a p. 106; v slov. človekom, stolom a p., č. člověkem, stolem 116; instr. s -y v slov.: medzi pány, za vŕšky, ztrasieš krpci 118; slov. instr. množ. žiaci, koželuzi, ženisi vznikl podle nom. množ. voly = instr. množ. voly 118; ruka vlhká lepkavou tekutinou, spr. od lepkavé tekutiny 15; instr. doplňkový: co jsme? ničím, spr. nic 88; instrumentály se hromadí: úzkým dvorem odděleným zdí prolomenou vrátky, l. do níž byla prolomena 15
-írna, příp. oblíbená u Pohla 316
-isko, příp., mívá i význam pejorativní 176
Islam, spr. islam 13
-istý, příp. slov. = č. -itý, slov. stříbřistý, č. stříbřitý 18
-ště, příp. 176; v praž. slangu v slovech jako piviště, kafiště a p. 60
-itý, v. -istý
-izna, příp. oblíbená v praž. slangu, hlavizna, lejtizna a p. 60

J

j zaniká v mám, meno, madlo a p. 192
já; natahovala ruce p o m n e, spr. po mně 87; o d e m n ě, spr. ode mne 196
jablka rakúská, vinná, vlaská, planá, štěpovaná, medunná, čiřičná, vrbová, šípková (u Klareta) 166
Jablonná, -é, -ý, jm. míst. 159
j á h l e, spr. jáhly 87
jahoda (u Klareta) 165
jaktěživ 72, 104
jamb v básnictví dramatickém 88 n.*
Jan, Janek, Jech, Ješek 133
-janín (-enín), příp. v slov. 119
Janů 156, 288; v i -ů
járek mor., jarčok slov., bystřinka 180
jarní slov. 215
jarobujný 180
Jaroš, jm. osob. 133
jarý, 1. jarní, 2. prudký, bujný (slova původem různá) 21, 180*
Jasenná, -ý, jm. míst. 159
Jáška, jm. osob. z Jaroslav 269
játra, 2 p. jater (pův. jatr), adj. jaterní (pův. jatrní) 93
jeden se vynechává nespr. z obavy před germanismem 155
jednati se; j e d n á s e mi o dítě, spr. jde, běží 313
jednobřišný bratr (frater uterinus) a p., z téže matky 155
jednooký, jednoočec 281
jednou 242
jěhenčí, adj. z jěhnec 126
jehně a jěhnec 126
jehněcí a vlivem dvojice jěhnec-jěhenčí také jehněcí 126
její, jejich, v. on
jen, v. pouze
Jenda, Jeník, Jeníček 276
Jeníkov Golčův, 2. p. z Golčova Jeníkova 93
jenž; vládce, j i ž nastolili, spr. jež 87; j i c h ž poslušnost, spr. jejichž 57, mezi jichž a jejichž je týž rozdíl jako mezi jíž a jejíž 193 n.*
Jerusalem, 6. p. v J e r u s a l e m u, spr. v Jerusalemě 13, 184
jesep; v růžových j e s e p e c h, spr. jespech 21
jezditi; imper. jezdi, nejezdi 315
jich, v. on
Jícha, hypokoristický tvar z Jan 276
Jilemnice, jm. míst. 191
Jirásek; Jiráskové v Hronově 245
Jiří 133; od J i ř í Mahena, spr. Jiřího 32; svatého J i ř í h o, spr. sv. Jiří 13, 184
Jírů, Jirků, jm. osob. 288; v. i -ů
jíti; slovesa pro tento význam v praž. slangu (kam to valíš? a p.) 60
jitřní, zastaralo; dnes obyčejně ranní (jíti na ranní, hvězda jitřní) 54
jména osobní, místní, podstatná, přídavná a p., v. t.
jména složená: hodina z e m ě- a d ě j e p i s u, spr. zeměpisu a dějepisu 312
jmenák, jmenovec 111
jmouti se, jmu se 148
Johannis, jm. osob. 156
-jší, přípona příd. jmen jako zdejší, nynější, včerejší, podlejší 245
junda 26
južný slov. 216

K

k, g, ch se v slov. zpravidla nepalatalisuje: matkin, strygin (ale stridžie oči), macochin; tichí žiaci, velkí ptáci 121

k, předl.; k psímu řemeslu, spr. ke psímu 87; k u svému, k u sedmdesátým narozeninám ,spr. k svému, k sedmdesátým 57, 255

-ka, příp. hypokoristik jako Maška, Blažka a p. 285

-ka, příp. jmen činitelských jako mluvka, břečka a p. 270

-ka, příp., před níž se zkracuje jméno základní: Odolenova Voda Odolka, Brusnice-Bruska, Kojetice-Kojátky 310

-ka-, přípona sloves jako hulákat, hekat, houkat a p. 79

Káča 157

kačka (Kč) 27

kád' 192

kafiště (v praž. slangu) 60

kách, z něm. gah (v dial. vídeňském gach) 62, 94

kalhoty, 6. p. v k a l h o t e c h, spr. v kalhotách 87

kalkant 155

kaloun, z franc. galon 224

kalupinka, z franc. s'habiller à la galopine 23

kamarád, z Kamerad 248

kameňátky (u Klareta) 166

Kamenice, jm. míst. 191

kameničky (u Klareta) 165

Kanálka, Canalova zahrada 310; v. i -ka

kanapiště (v praž. slangu) 60

kaňčka chod. m. tkanička 287; v. i i

k a r a v a n o v ý průvodce, spr. průvodce karavany 14

kárka (v amer. češtině) 218

karlovský, z Karlovce 151

Karlovy Vary 316

kategorie 287

katecheta, katechismus, katechese, z řec. kat-echein 287

Kateřina 133

K a t o l i c i s m u s, spr. katolicismus 13

kaziti, impt. kaz, zkaz, dial. kaž 315

kbel 163

kdo; tomu, v k o m tušil soka (o urč. osobě), spr. v němž 312

kdúlky stč. 166

k d y ž t ě 72 n.*, 100 n.*, 147 n.; k d y ž t ě ti náležím 19, 172

kdyžto 104

kedle slov. (u Kollára) 241

kedluben 59

Kepka, jm. osob. 134

ker slov. 117

keťas (v praž. slangu) 60

kinďas (v praž. slangu) 60

klacek 278, 281

kláděra (v praž. slangu) 60

Kladno, na Kladně 156

klajz (sev.-čes.) 218

Klatovy 316

klektačka, k slovesu klektati 253

klencký, z Klenčí 287

Klenčí, nikoli K l e n e č 109*, 155; pův. Kleničí 287

klepec slov., léčka, osidlo, past 163

klev stč., lep na ptáky 163

kliďas (v praž. slangu) 60

klimbati, dřímati; zvonek k l i m b á, spr. klinká n. bimbá 21

klisna 158

klofadlo (u Pohla), klepátko 30

klouzanda 26

kl'úč stč., klíč 115
klum (u Klareta) 165
kmen, u k m e n u, spr. u kmene 13, 184
K m í n, jm. míst., z Knín 95
kmoch 104
knedlík 149
Kněževes, jm. míst. 223
Kněžice, jm. míst. 190
Knínice, jm. míst. 190
k n í r o v ý štěteček 14
kníže, knížecí 126
Kňourek, jm. osob. 27
Kobelnice, jm. míst. 191
kobyla 158
koc, z kotec, podle 2. p. kotce (= koce) 156
kocanda, 1. jméno hospod, snad z kotec, bouda kramářská; 2. bryčka, z něm. Kötze (Kotze); 3. kocvara, břečka ze švestek, z něm. Kotzen; odtud i 4. plané povídání (odvozeniny kocandit, kocanďák) 26
kocati se, mazliti se, z kmene kot-, který je v slovech kocour, kočka 26
kocour 26
kocvara, v. kocanda
kočí, v. kotčí
kočinda (v praž. slangu) 60
kočka (m. kocka) 26
Kojetice, jm. míst., zdrobn. Kojátky 310
kokos (v praž. slangu), hlava 59
koks, z angl. cokes (coakes) množ. 316
kolem 23* jm. kolem, okolo spr., zastaralé m i m o 167
koli 107
kolo 236
koloděj (u Klareta) 165
kolodře, pův. skorozřč 166
kolotoč 167
kolovetr (v amer. č.), z cultivator 218
kolovrat (u Klareta) 166
komedie 24
komejďata (v amer. č.) 218
komparativ příslovcí snadno, úzce 317
končiti (skončiti, ukončiti, zakončiti) řeč (předmět); konč. s ostudou (okolnost, provázející konec); končiti zpěvem (co je koncem); skončiti s o p r a v n ý m i p r a c e m i (předmět), spr. opravné práce 52*
Kondrac, jm. míst., z Kondrat (Konrad) 126
konice 192; v. i konnice
koniec slov. 243
koníř 316
konírna (slovo utvořené Pohlem), maštal 316
konnice (u Husa) 192, 316
konopa slov., podle vzoru duša 119
konopáč 165
k o n s k ý, spr. koňský 152
Kopanice, jm. míst., 191
kopist, náleží k slovesu kopati 251
kořec 163; v. i sypeň
koruna 139
koruncovati, z něm. kuranzen, koranzen 222
Kosova Hora, jm. míst., z osob. jm. Kos; nespr. K o s o v á 222
Kostka, jm. osob. 134
kostra (v praž. slangu), tělo 59
kostřec (u Klareta) 165
k o s t u f r a (= komunistická studentská frakce) 27
kostýr (sev.-čes.) 218
Koševes, Kosova Hora (v. t.) 223
Košíře, jm. míst. 27
košťál 281

košťěný, spr. kostěný 29
kotčí vůz 283
kotě, stč. množ. č. kotenci 120
koukati 149
koule (v řeči stud.), pětka 58, 59
kouti plány 313
kozáč (u Klaretà) 165
kozelčí, z kozlec 126
kozle, kozlecí 126
kozlečí, křížením slov kozlecí a kozelčí 127
kozlíčky (u Klareta) 166
kožešina, spr. kožišina 87
Krabice, jm. osob. 134
kradmo 253
kraj, předložka s gen., slov. 243
král; pro pána krále m. pro Pána Krista 95; král stč., rex cloacarum, cidič stok 247
Králemoc (u Klareta) 164
Králice, Královice, jm. míst. 190
Královské Vinohrady a p. 132
křampati, křápati 222; v. i n
krámský, krámská 93
krankasa (sev.-čes.) 217
kranknšajn (sev.-čes.) 217
Krapno (sev.-čes.), Krupka 218
křapúch (u Klareta) 165
Krasík 133
kraslice 165
krbala mor. 279
křečhořský, z Křečhoře 152
křemenáč (u Klareta) 165
krchov 163
krchý 279; v. i levák
křička 271
křikloun 155
krise 24
Křivoklát, na Křivoklátě 157
krně, Krně 281
krok; vozy jely pomalým krokem svých buvolů, spr. byly taženy buvoly zvolna kráčejícími 17
kršňák 279; v. i levák
krštenĕe slov. 214
krumpolec, z něm. krummholz 224
kružidlo, od slovesa kroužiti 29
krýdlo slov., 2. p. množ. krýdel 117
Ksanda, Ksandr, z Alexander 21
kštice; její vonné kštice, spr. vonná 21
Kubů, jm. osob. 288; v. i -ů
kud baj (v amer. č.), good bye 218
kuklík 278 n.
kukulanda (u Kopidlna) 287
kuky(r)banky 94
kůlna 92
kultúrny slov. 215
kuratník (u Klareta) 165
kuře, stč. množ. č. kuřenci 120, 126; kurence slov. 119
kuřecí 126
kuřenec, kuřenčí 120
kuří oko (podle něm. Hühnerauge) 28; v. i řiť náhnětek (podle polštiny) 249
kus; vejce se prodávají kus za korunu, spr. prodávají se po koruně 30
kůzle a kozlec 126
kuželatky (u Klareta) 166
květináč 223
kvítník dial., květník 223
kylešovský, z Kylešovic 151

L

labuť, slov. též labuď 214
lajkovat (v amer. češtině), z angl. like 218
lakonický 313
ľaľa slov., z hľa hľa 80
lamprdón 286

lanýš (u Klareta) 165
lapka 271
lavičník 30
leb slov. 117
léceti na ptáky 62
legenda, -y, z lat. legenda množ. 316
len slov. 176
letmo 253
léto; l e t a, spr. léta 86; po dvou letech = po dvou rocích i po dvou letních obdobích 317
levák, dial. krchý, krchák, kršňák, manďák ,mahdák, galbák 279
Lexa, jm. osob., z Alex 21
ležeti; ta úloha mu l e ž í, spr. přiléhá 31
lháti; 1. os .n e l h u, spr. nelžu 88
Lhota, Lhotice, jm. míst. 190
Libčeves, jm. míst. 223
l í c e ň, spr. líčení 24,62
lícný, lícně 62
licoměrnictvo 275
Lipnice, jm. míst. 191
l i s á k 152
liška, Liška, jm. osob. 281
lišky (u Klareta) 165
lištička 31
literárny slov. 215
Litoměřice, jm. míst., 3. p. Litoměřicům 251
lokál jedn. tvaru jablku-jablce v č. i slov. 120; lokál (dat.) slov. ruke, ale místy diouce, noze, strese, ruce, blse, macose nebo matki, sukničkí, ruki podle duši 119; lokál množ. v slov. v časiech, Uhriech a p.; u Bežovcích, u Pavlovcích a p.; v Turach, Smrečach, Topolčach 118
loket; l o k t e mu lezly, spr. lokty 87
Lomnice, jm. míst. 191
loni, vloni 98
lotras 60
l o u p e ž i v á hlava, spr. loupežnická, lupičská 20; loupeživý, kdo páše loupeže; loupežnický, kdo jedná nebo vypadá jako loupežník 186
luka 13
L'udmila stč., jm. osob. 133
luh stč., les, háj; Luh, jm. míst. 128
luna (u Klareta) 164
lunčovat (v amer. č.), z angl. lunch 218
lupen; tě lupen! (v praž. slangu) 60
lupnout něčím (v praž. slangu), nechati něčeho 60
luzný, z kmene lud- v slovese louditi (lúditi) 127
Luzný, jm. míst. 127
Lužec, Lužný, Lužná, jm. míst. 127
Lužice 190
lvíče-lvíčenec 120, 126
lyska 163; v. i bělořit
lýtko; lejtizna (v praž. slangu) 60

M

madlo 192
mahdák dial., levák (v. t.) 279
Mach, Mašek, jm. osob. 285
maják, ze slovesa majati, kývati, dávati znamení 287
m a j i t e l nespr. 62
m a j o l í k o v ý, spr. majolikový 13
mák vlčí (u Klareta) 166
makovky (u Klareta) 166
malina (u Klareta) 165
malník (u Klareta) 166
m a l o l e s y nespr. 153

malorolník nespr. 153
malozeměděl ec nespr. 153
máma, reduplikací 147
mamlas 60
manďák dial., levák (v. t.) 279
manuskript slov. 214
manžeta, z franc. manchette 27
marhan, z něm. margrant, margram a to z lat. malum granatum, granátové (jadrnaté) jablko 182, 183
marjánka, z lat. majorana 224
marod 218
Marseille; v Marseillu, spr. v Marseilli 13
Martiněves, jm. míst. 223
masař, masář, slov. mäsiar, masár, řezník 253
mast, z mazati 30
mastiti, rozk. zp. mať (namať) 315
Mašek, Maška, jm. osob. 285
maštal, z něm. mar-stal 192; stč. konnice, dnes konírna 316
mať slov., 2. p. materi, nesklonný tvar (do) matera, ale i pův. matere 119
Matěj, jm. osob. 157
Matějů, jm. osob. 288; v. i -ů
matika (v řeči stud.), matematika 58
Matthiae, jm. osob. něm. 156
mazání 32
mazat (v praž. slangu), jíti (rychle) 60
medunný, v. jablko
měkčení souhlásek v slov. před měkkým jerem: kosť, ďeň a p. 122
merenda, slov. merinda, z ital. (odpolední svačina) 22
Merina (v amer. č.), jm. osob. 218
mermomocí 252
městiště 28
městys, -e, původně nesklonné, tvaru nejasného 249
měščénín; mój měščénín stč. 111
mezi, předl., ve výrazech mezitím, mezi (jinou) řečí, mezi dnem, mezi cestou spr. 250
mezidoprava nespr. 28
meziprodej nespr. 28
mezitím spr. 28
mezník 30
Michaelis, jm. osob. něm. 156
míjeti něco, zastar.; nč. jíti kolem něčeho; křížením obou rčení nespr. míjeti kolem něčeho 167
Mikeš, jm. osob. 276
Milata, jm. osob. 133
Milevsko, lépe Milévsko (ob. Milísko) 316
miliťuk 94
milník 30
milovník; zabývati se něčím jako milovník, l. diletant, amatér 19
mimo jíti, zastaralé; nč. jíti kolem, okolo 167; v slov. se mimo pojí s gen. podle předl. kromě 240
ministr, žen. ministryně (ministrová, žena ministrova) 167
místo ve výrazech: na místo, na místě—s místa; do místa, v místě—z místa 40 n.*; na místo ní, spr. místo ní 313
mistr, misterský, pův. mistrský stč. 93
mistrová 167
Mlada, jm. osob. 133
mládě—mládenec 120
mladostná tvář 55
Mladota, jm. osob. 133

mlčečky stč., z přechodníku mlče: mlčkem, později mlčky 106
mléči (u Klareta) 165
mléko, ob. mlíko 24
mlhovina zahalující město, spr. mlhy 21; mlhovina, franc. la nébuleuse 186
mlsoun 155
mluvčí (o ženě), nespr. 55
mluvka 271
mluvnice (v praž. slangu), vyřídilka 59
mluvnicopisec slov., nespr. 122
Mnichovice, jm. míst. 190
mníti: mněl jsem, že zemru, strojené: domníval jsem se a p. 19, 170
mnoho, moc, hodně, velmi, tuze, výrazy významem různé 250
-mo, přípona v mermo, letmo, kradmo, darmo, sečmo a p. 253
moc, v. mnoho
moci, 1. os. mohu, 3. mn. mohou, ob. můžu, můžou 91
močidlo slov., 2 p. množ. močidiel 117
Mohelnice, jm. míst. 191
Molenda, jm. osob., z lat. molendinator 156
Molitor, jm. osob., z lat. molitor 156
moment 28
Montagovic 27
Moravice (u Lublic), jm. míst. 2. p. z Moravic, spr. z Moravice 151
morganatický sňatek (Ehe auf die Morgengabe) 111
mořský, stč. morský 152
možnost: dle možnosti nejsolidnější, spr. co možná nejsolidnější 61
mříž: 7. p. za mřežú, zastar., nč. za mřížÍ 13, 173
mrsknouti něčím (v praž. slangu), nechati něčeho 60
mrva, Mrva 282
mrzák 72
mučidlo, od slovesa mučiti 29
mučivý 313
mufovat (v amer. č.), z angl. move 218
muchomůrka, muchomórka (u Klareta) 165
můj 194
muka 13
musiti 74
mýde (sev.-čes.) 218
myslitelný: záchrana banky není myslitelna; to je myslitelně nejlepší způsob 221
Myslkovice, v. Myškovice 95
Myškovice, jm. míst., pův. Myslkovice 95
myšlenka, dříve myšlénka 217

N

n se vkládá do onomatopoetických sloves jako drndati, drnčeti, drncnouti, frnčeti, křampati a p. 222
na: silnice vede na Prahu 95, v. i přes: na ve výrazech místních na Dobříši, na Žižkově, na Smichově, na Zbraslavi, na Křivoklátě, na Bouzíně, na Kladně, na Moravě, na (v) Podkarpatské Rusi; kde předl. na žije, sluší ji zachovávati 156, 251; vůz na 46 mužů = tak veliký, aby se jich tam vešlo 46; vůz pro 46 mužů = pro ně

určený (třeba je i na víc mužů) 317; předložky na a s 33; n a j e v o, spr. najevo 87; na to a pod., jen o důslednosti dějů spolu příčinně a vůbec vnitřně souvislých; pouhá časová následnost se vyjadřuje příslovcem potom; hned n a t o (darauf), spr. potom 74*
na, nate, citosl. 98
náboj (něm. Nabe); kola plná sněhu až po náboje, l. po nápravy 19, 182
nad 99
nádba, v nádbě 242
naděje; učinil to v n a d ě j i, že..., spr. doufaje a p. 17
nadosmrti 237, 238, 242
ňadra 22
nadsazování v slangu 59
náhle bývá nespr. m. pojednou, najednou 54, 75
n a h r a ž o v a t i, spr. nahrazovati 14
n á h r d e l n í k o v ý kámen 14
n a c h á z e t i se nablízku, spr. býti 313
najednou 75, 98 242; v. i náhle
najzespuoz stč., 3. stupeň k zespod 98
nakonec, předl. slov. 235.
nalejvat (v praž. slangu) 60
naliť stč., hle 173
náměstí, ob. náměští 29
namiesto slov. 235
namíchat (v praž. slangu) 60
namladit, lidovou etymologií z navnaditi 224
namoutě 72, 104
Nána 157
naopravdu mor. 237
naozaist slov. 242
napačokovat (v praž. slangu) 60
n a p i e t í, spr. napětí 88
n a p j e t í, spr. napětí 311
napodobovati; oblak n a p o d o b o v a l plachtu (imitait), spr. podobal se plachtě, bral na se podobu plachty 17, 186
napodruhé 242
naponáhle slov. 242
naporúdzi slov. 242
napřáhnouti, napřažen 14
napřed 69*, 97, slov. napred 237
naprostred slov. 243
naproti 242
nárazník 30
nářečí a gramatika 124
národní slov. 215
naskrze 243
následek; n á s l e d k e m t o h o, spr. proto, od toho, tím a p. 17
naslouchati; n a s l o u c h a l ženě zpívající, spr. poslouchal ji 17
nastati, nastávati 288
nástavba 251
nástavek 251
nastred slov. 236
nasýsať mor. 174
náš 194; 7. mn. n a š e m i, spr. našimi 87
natáhnouti; našli ho n a t a ž e n é h o v polích (étendu), spr. ležícího 17
nato; za vteřinu n a t o, spr. potom 313; v. i na
natolik; aspoň n a t o l i k, aby..., spr. aspoň tak, potud, do té míry 318
natrublovať se (v amer. češt.) 218
natvrdlý 279
návěst, signál, stč. návěstí, návěští; v Markově Logice premisa 28 n.
n á v ě s t i d l o nespr. 28 n.*
n á v ě s t i t i nespr. 29

naviděti 2, 157
navrch 235
navštěvovati universitu, spr. chodíti na universitu, studovati na universitě 312
nazpamět 242, slov. nazpamäť 237
nazředlo (u Pohla), muška, od slov. nazříti 30
nazvíce, chybným čtením m. najviece, nejvíce 24
-nda, přípon jmen podst. jako švanda, junda, klouzanda, kocanda 26, 287; (v praž. slangu) kočínda, slečinda a p. 60
ne-, předpona substantivních složenin jako nekněz, nevoják, nekatolík, nepřítel, pán—nepán, hlava—nehlava 30
ne, důrazně ne' 220; v. i zápor
nebozez, z něm. nabagêr (Naber, Näber) 255; U nebozezu, jm. pomístné 253
Nebožtice, jm. míst., lidovou etymologií z Hněvošice 95
nebožtík, z nebožec 31
nedbati 4
nedostávati se 14; v záporu spíše: nemíti nedostatek, nescházeti 4 n.*
neduh 2
nedvědiny (u Klareta) 165
nechati 2; nechej zastar., nč. nech 14, 170, 180; nechali sesypati se hrozny nač, spr. vysypali je, sesypali je 17; nechati pršeti (faire pleuvoir), spr. dštíti, sypati t.; nechal pršeti = nebránil dešti, nikoli působil dešť, dštil 187; nechati čeho, souznačné výrazy v praž. slangu 60
nechtěčky 106
nejspůze stč., 3. stupeň ke spod 98
nekošník 164
nemáhati 2
nemlich (ten), ze staršího něm. nämlich 26
nemoc, nemocný 2
nemravní bahno, spr. mravní 312
nenáviděti, 3. mn. nenávidí; nenáviděti koho n. co (akus.); při předmětě nic, nikoho stačí: nic (nikoho) nenávidím (nikoli nenenávidím); při prostém záporu: nemám v nenávisti 1 n.*
nepojatelný, spr. nepochopitelný, nadsmyslný 18
nepřijatelný; postavení nepřijatelné pro dnešní ženu, spr. jí nedůstojné 312
nervy 288
neť 61
nevyhnutelný; jsou nevyhnutelny, spr. nevyhnutelné 311
-ní, -ný, příd. jména tohoto dvojího tvaru v slov. 215
Nicolai, jm. osob. něm. 156
-ník, příp. jmen jako milník, mezník, otazník a p. 30
Niobovna, spr. dcera Niobina 21; v. i -ovna
níže 238
no slov., ale 175
noha; ta je jako noha, to je noha 26, 191; tě noha! (v praž. slangu) 60
nominativ tvaru luka, muka, dvířka 13; nom. množ. s koncovkou -ové v slov. 120; nom. množ. jmen kresťan, zeman, oplan, Říman, Slovan, Moravan v slov. 119
nořiti slzy stč., z toho nč. (neporozuměním) umořiti slzu 29
notes, notesu, z franc. notes (plur.), poznámky 316

novák, za něm. Neukreuzer 157
-ný, v. -ní
nyňčko dial. m. nyníčko 287; v. í i
nynější 245

O

o, předl.; umounění o černých očích, chatrče o zdech z bláta, spr. s černýma očima, se zdmi z bláta 15
obcizna, obcina 253
obdivovati nádherné budovy, spr. diviti se nádherným budovám 88
Obecnice, jm. míst. 190
obejmouti; obejmul, spr. objal 311
obejmutí, spr. objetí 311
oběsiti 158
obinadlo, od slovesa obinúti, obinovati (z ob-vinúti a p.) 157, 232 n.*
oblázky, spr. oblásky 87
obléci 158
obnos 313
obouti 243
obozová řada, spr. řada obozu 14, 173
obrátiti 158
obstaviti, obstávka 94
obtěžkati a obtížiti 20; obtěžkati = otěhotněti a obtížiti = tíži vložiti na koho 186
obtížiti, v. obtěžkati
obvykle, spr. obyčejně 6 n.
obvyklý a obyčejný, v. t.
obyčejný a obvyklý, výrazy významem různé 6 n.*
obývati byt, spr. v bytě 313
obzdec (u Klareta) 164
obživiti 275
ocířený 223
ocitnouti se, spr. octnouti se 14, 87
Očko, jm. osob. 134
od, předl. 237; od ve výrazech od počátku a p. 37; od shora 98
odbourávati ceny, nespr. 63
odejíti, výrazy souznačné v praž. slangu 60
odejmouti, spr. odníti 311
odevčíra (odvčíra) 98
odkrýti světnici, talent a p., spr. objeviti, najíti 17
odlika, l. kopie, obraz 19, 172
odmeldovat 218
odmlknouti, spr. odmlčeti se 55
Odolena Voda, také Odolka, Vodolka, pův. Odolenova voda, jm. míst. 305*
Odolka, v. Odolena Voda
odpočatý, spr. odpočinutý 311
odponad slov. 241
odprejsknout (v praž. slangu) 58, 59, 60
odpustenie slov. 214
odrdaný 221
odstavba cen (Abbau), nespr. 63
odstraniti 84
odůvěřovati se, nespr. 55
odzrcadliti se, nespr. 55
ogar (na Příborsku) 279
ohledně; přání ohledně budoucnosti, spr. o, stran 313
ohňové odstíny 14
ohó, citosl. 80
ohodit (v praž. slangu) 60
Ohrazenice, jm. míst. 191
ochránce; 5. p. ochránče, spr. ochránce 14
-oje se stahovalo v é 121
okkultní, spr. okultní 13

okno; 2. p. množ. v slov. okien 117
okolo 235 n.; jíti okolo, spr. 167
okoun 155
okres, dříve okrslek, okršlek, z něm. Kreis (Kreislein) = okruh, obvod 252; okr. táborský a p. 251; kde není možno utvořiti příd. jm., byl by na místě gen.: okres Kostelce nad Černými lesy t.
okrouhlík 223
okrúhlice (u Klareta) 166
olomucký, spr. olomoucký 152
omega 21
omeldovat 218
omilostniti (begnädigen), spr. dáti milost 221
on; sázím jej (strom), vidím je (dítě) 105; střed. tvar je (v ob. jazyce ho) žije v nářečích jihoč. a západoč. (doudlebském, domažlickém, na Plzeňsku) a j. 213*; hom. jej 311; slov. predeň, nadeň, podeň, skrzeň 117; do něj, spr. do něho 196; genitivní tvary jeho, jho, ho; jie, jejie (= jí, její), jejího atd.; du. jú, jejú; množ. jich, jejich; nč. jejich jen ve významu přivlastňovacím, jich ve významech ostatních, kromě přivlastňovacího 193 n.*, 54, 57, 105, 163, 185; její, 2. p. jejího atd. 231; po stopách její, spr. jejích 148;
Ondřejov, jm. míst. 93
opáčiti formuli, spr. opakovati 19; nč. opáčiti = odvětiti, odpověděti 174
Opatovice, jm. míst. 190
opilý 102
opis 32
oplenka (u Klareta) 165
opomenouti, spr. opominouti 57, 311; opomněl, spr. opominul 57
opravdu 237
oprchati, opršeti = opadati 256
oproti slov. 242
Opršal, Opršálek, přezdívka lidem, kteří opršali, jimž opadaly vlasy 256
opršeti = opadati 256
opsati, opisovati; opsati kruh, opisovati dráhu, opsati nějaký text; opsati ve významu popsati je buď podle lat. nebo podle pol. 318
ořeš (u Klareta) 165
orgán, z řec. organon 111
organatický 111*
orkán, ze špan. huracán 111
osobní jména tvaru lat. Michaelis, Nicolai, Scrýba a p. 156; původ dnešní dvoujmennosti; důvody dnešního pořádku, v němž jméno křticí jde před jménem rodinným (příjmením), tedy Ignát Herrmann, nespr. Herrmann Ignát 129 n.*, 314
osopiti se 192; v. i sopouch
ostatní v slov. 215; v. i -ní
ostrovän slov. 214
ostružina, ostružně (u Klareta) 165
ošacovna 92; nevhodné jako náhrada za garderoba 155
ošklivý—škaredý 161
otazník 30
otevírati, spr. otvírati 87
otevřená tvář, spr. upřímná, nepokrytá 312; otevřený dopis, l. veřejný list 9
otlak 28
-oun (stč. -ún), přípona slov jako okoun, zrzoun, mlsoun, bručoun, křikloun a p. 155
oupor, z oubor, úbor 223; jiné je

oupor z úpor, rostlina vrabčí jazyk, pýř 224, 248; v. i hôser
-ov, příp. jmen místních, utvořených z apelativ, jako Břevnov 273
ovinek 234
-ovna, Niobovna, dcera Niobova, nikoli Niobina 187; v. i Niobovna
o v r u b a, l. obruba 87
o z v u č o v a t i, n ě č í m, spr. zvučeti, zaznívati, rozléhati se něčím 19
oživiti; mosaiky o ž i v i l y, spr. ožily, obživly 21; oživiti, živým učiniti; ožíti, oživnouti, státi se živým 187

P

padělky 253
p a c h citronů, l. vůně 19, 186
páka, 7. p. p a k o u, spr. pákou 13
paklík 218
paldrián (u Klareta) 166
palhanský 151
palisáda slov. 214
palm stč., palma 173
paloš slov. 214
pán; císař pán, kníže pán, poštapán (v Klenčí), Kristus Pán, Pán Bůh, Pán Kristus, ale pan kníže, pan poslanec a p. 96, 136
paní, v slov. nesklonné 119
paňmáma dial., z panímáma 287; v. i i
panna, dříve dievka 163
paprslek arch., nč. paprsek 19, 170
pára (v praž. slangu) 60
paradigma 119
Pařezovice, jm. míst. 151
parchant 155
parita, ze slov. paripa (krásný, panský kůň) 158
past 30
pasobřišec 96; v. i břichopásek
pasořiť, pasořítek, řitopásek 96
pásti zadek (m. pásti řiť), čichy, oči, břich 96
Pastor, jm. osob., z latiny 156
päť slov.; po piatich rokoch 120
pätoro slov. 120
Pavlů, jm. osob., nesklonné 251
péci; rozkaz. zp. pec, obec. p e č 315; p e c t, spr. péci 196
pečárka (u Klareta) 165
Pěčín, jm. míst. 94
pedagog 287
Pech, Pecháček, Pešek, Pešík, domácké tvary z Petr 276
pekařský, stč. pekarský 152
Pěnčín, Pěnčice, Pěnčičky, jm. míst., z osob. jm. Pěnka (Pěna) 94
penice (u Klareta) 165
perko; tě, perko! (v praž. slangu) 60
pero 139
pestřec (u Klareta) 165
pěší 120
Peška, jm. osob., z Petr 269
Petřík, jm. osob., z Petr 276
piatok slov., dial. piatek 117
Picek, jm. osob.; pův. přezdívka člověka vykrmeného (srov. píce) 28
pičesový knedlík (v amer. č.), z angl. peaches 218
pídimužík 279
píchaličky stč. 166
piksla (v praž. slangu) 60
pilník 30
pískle stč. 281
písmena velká, jich psaní 317; píší

se často zbytečně a ze strojenosti (Islam, Duch, Země a p.) 13
písmo; jeho zpětný vliv na výslovnost 24
Pištora, jm. osob., z lat. Pistor 156
pití 32
piviště (v praž. slangu) 60
pivo; malé pivo (v praž. slangu), děvče 59
pizda stč. 280
Plaček, jm. osob. 27
plánský, kdo je z Plané 152
planý, v. jablko
pľasnúť slov. 214
plátěný (m. plátněný, působením tvaru platenný 127
plátno slov., 2. p. množ. pláten 117
plavat (v praž. slangu), jíti 60
plendy (v amer. č.), z angl. plenty 218
pletka 271
plurál cizí se bere za podst. jm. čísla jedn., koks (angl. cokes), bible (řec. biblia), legenda (lat. legenda, -orum), notes (franc. notes, poznámky) 316
plusquamperfektum zastaralo 14
plzenský, spr. plzeňský 152, 214
pnouti; dívka se piala na lůžku, spr. zdvíhala se 19
po, předl. 239; vejce po koruně, uhlí po 20 Kč atd.; noviny po 50 h ,jedno číslo za 20 h 30
po-, předpona v složených předložkách mor. a slov. 238*; s jinými výrazy příslovečnými 1. zmiňuje význam výrazu základního, na př. povýše, 2. znamená podle, na př. zpoza, 3. připojuje se mechanicky podle výrazů jiných takto složených 238n.*; slovesa s předponou po- mívala v stč. předmět v gen., v nč. bývá ob. akusativ 14, 173
poblíž 238
pobřislo (u Kopidlna) 286
pocel nespr. 55
počas slov. 235
počátek; na počátku, od počátku, s počátku (kdy), z počátku (z které doby), počátkem 33n.*
počiať slov. 214
počin (od počnu, počínati), počátek, popud; mate se se slovem čin 20, 187
počítati na koho, spr. spoléhati naň a p. 313
počitelný; přízvuk sotva počitelný, spr. slyšitelný, patrný 20
pod, předl. 98, 99; subst. v ruštině 98
podál 238
podbřiežka (u Klareta) 165
podezřelý, dial. (u Kopidlna) podezdřelý 286
podíl; míti podíl na bohoslužbách, spr. míti v nich účást, účastniti se jich 17
Podiven, jm. osob. 133
podle 91
podlý, příd. jm. vzniklé jako domnělý positiv k výrazu podlejší (č. i pol.) utvořeného příponou -jší z podle = vedlejší, a tedy horší; podlý přešlo z pol. do č. 245*
podmáslník (u Klareta) 165
pódnbašský (sev.-čes.) 218
podnes 98
podpis 138
podruh 163; v. i hofer
Podůleš, jm. míst., z Podůlší (Podólšie) 110

pohan, z lat. paganus 248; 1. p. množ. slov. pohania 119
poháněti buvolů, spr. buvoly 173; v. i po-
pohle ho, z hle 80
pohmkať slov 79; v. i hmkať
pohostění, l. pohoštění 88
pohostinný, spr. pohostiný 87
pohoz; pohozem hlavy, spr. pohozením 19
pohybová veličina (Bewegungsgrösse), l. hybnost 314
pochop 63
pochopiti 63
pochváliti něčeho, spr. něco 173; v. i po-
pojednou 75, 98, 242
pojištěný dopis; jiná věc je doporučený dopis 95
poklidnost, poklidný obličej, l. klid, klidný 19
pokojská 93
pokonec slov. 240
pokraj slov. 240
pokrok 238
poleti stč., planouti 173
políbiti nevěsty, spr. nevěstu 173; v. i po-
polibosti, spr. po libosti 56
poľní slov. 215
polou- bývá jen v slovech složených; polou zatopený, spr. polo 13
položertem, polovážně, spr. polo žertem, polo vážně 56
pomedzi slov., pomezi mor. 238, 240
pomimo slov. 238, 240
pomoci, rozkaz. zp. pomoz, dial. pomož 315
póna (sev.-čes.) 218
ponad slov. 238
pondelí slov. 120
poníž 238; poniže slov. 238, 240 n.
poňženě obec. m. poníženě 287; v. i i
pop 278
popel; 2. p. z popele, spr. popela, popelu 87
popod slov. 238, 241
popoháněti něčeho, spr. něco 14; v. i po-
Popovice, jm. míst. 190
popozajtra slov. 237
popred slov. 238
popri slov. 238, 240
póra, spr. pór 87
Poříč, jm. míst., z Poříčí 110
poryv, z rus., spr. náraz větru 18, 182
poslancový 173
poslanec, ž. poslankyně 167
poslední 215
posléze, spr. konečně, na konec 54
poslušen něčemu, spr. něčeho 83
pospod, pospodu 98
postel 139
postup, postoupiti 238
posuňky, spr. posunky 87
Poštovská ulice 151
potajmice n. potajníce, z příd. jm. potajmý nebo z přísl. potajmo, skrytá nemoc 252
potápäť slov. 214
poťouchlý, z potuchlý 94
potrošek (u Klareta) 165
potůček 163; v. i stbel
poučiti, poučení 238
pouze nespr., kde stačí jen 54, 74
povedľa slov. 238, 240
pověst 29
povidla 223, 318
povozová kostra, m. kostra povozu 14
povýš, slov. povyše 238, 240 n.

poza slov. 238
pozajtra slov., pozejtří 237
pozdvihnouti 238
pozemek (u Klareta) 165
p o z n a č i t i křížkem, spr. označiti 20
poznenáhlu 242
poznovu 242
pozvednouti o č í, spr. oči 14; v. i po-
práce; 3. p. mn. p r a c e m, spr. pracím 87
pralinka (v praž. slangu), tvrdý klobouk 59
pranamoutě 104
prase, prasecí 126
prasečí, křížením výrazů prasecí a prasenčí 127
prasenčí dial. 127
Prašná brána 96
praštiti s něčím (v praž. slangu), nechati toho 60
pratský 151
p . . el (na Táborsku), spodek kmene, chmelové lodyhy, snopu atd. 99
přebýti = přečkati, býti nad počet; stč. přejíti, přepraviti se 178
p ř e č n í v a t i nad řeku; spr. čníti, strměti 21
před 97 n.*; před u výrazů bezpečen, zabezpečiti a pod. spr. 192
předek 99
předem a předkem 68 n.*, 97 n*
předevčírem, předvčírem 98
predloha slov. 119
předložky; večeře p ř e d i p o divadle, spr. před divadlem i po něm 125; předložky složené, v č. jen zpod, mor. i slov. hojněji; o pádu rozhoduje ta předložka, která má větší váhu 235 n.*
přední 99; slov. prední 215
přednost; dala přednost noční jízdě, l. jela raději v noci 312
přechodník 106; přechodníkové tvary slov. s koncovkou -a: nesa, ida, veza, konča, chťa nechťa 121; přechodník absolutivní 88, kteří tento list čtúce slyšeti budú, když bude čten 24 n.*; nespr. užívání přechodníků 55: kámen se otočil, o d k r y v jakousi skrýši, spr. a odkryl 16
Přelouč, jm. míst., z Přeloučí 110
přeluda stč. 173
prepelica slov., křepelka 114
přepřepřel, -ka 147
přerov, stagnum 163
přes, předl. ve výrazech: přes plot, přes les, přes město, přes pole, přes luka, a také: (dráha vede) přes Beroun (ku Praze), jel do Vídně přes Tábor; jiný význam má výraz »na Tábor« 30, 95
přestavba 251
Přeštice, jm. míst., z osob. jm. Přešek (Přemysl) 31
p ř e z d í v a t i komu bláznů, spr. nadávati 31
přezůvky 87
při, v. za
přibýti; 1. spraviti se, 2. přibýti do Prahy (s přísl. urč. místa), přijeti, přijíti 128; otec p ř i b y l, spr. přijel, přišel 29
příčestí min. činné (znal) je příd. jméno blízké významem příd. jménům malý, umělý, opilý a p.; výraz jsem znal, pův. = jsem znalý, časem nabývá platnosti perfekta 102
přičiniti 275
příď (na Táborsku), víc vpředu 99
přídavné jméno; tvary jmenné přes

míru: jsou chladny, nevyhnutelny, je totožna, spr. chladné, nevyhnutelné, totožná 311; zbytky jmenných tvarů v slov.: hoden, dlžen, vinen, povinen, rád, jakživ, žiaden 120; v neutrech: je známo, vedomo, vidno, rečeno, spomenuto, možno 122; složené tvary slov. tvaru bosé a bosô, dobré a dobrô a p. 121; sklonění složené příd. jmen v slov. 121; v jazyce překladatelově spr. 185; příd. jména tvaru telecí, knížecí, jehněcí a jehenčí, kozelčí 126*; okres táborský (ne Tábor), mnichovohradištský a p.; kde nelze utvořiti příd. jméno, třeba užíti 2. pádu: okres Nového Města nad Metují 251*; v. i okres; příd. jména z participií vyjádřují buď vlastnost stálou, jsou-li blíže k příd. jménům, na př. zamračený, umělý (proto mají příslovce zarmouceně, uměle), anebo neustálou, jsou-li blíže k slovesům, na př. zaťatý, obvyklý (proto nemívají [illegible]) 7*; příd. jména stč. měla větší rozsah 173; v nč. bývají přes míru, na příklad hrot štětcový, kostra povozová, knírový štěteček, pozadí vozové, kameny náhrdelníkové, průvodce karavanový, řada obozová, odstíny ohňové, ghettové shromáždění a p. m. hrot štětce atd. 14, v. i tato příd. jména

přieze stč., víc napřed 99; srov. příď

příhon, průhon 253

přicházeti 86

příjmení, v. osobní jména

případ; v případě, že..., pro případ, že..., spr. jestliže, kdyby 255; po případě sám, spr. třebas i sám 312; v kladném případě nespr. 312

připadati; připadal mi známý spr.; byl, jak připadalo, nemocen, spr. jak se zdálo 18

připomínati si tanců, spr. tance 14

příslovce od přídavných jmen utvořených z participií (na -lý, -ný, -tý), v. příd. jména; přísl. určení přes míru náležitou: oblouk, jejž zdobí chocholovitě palma, spr. jako chochol; svit zburcoval sinavě okenní tabule, spr. jež zesinaly 15

přistáti, přistanu; loď přistála, spr. přistala 88

přístavba 251

přístavek 251

Přístaviště, spr. přístaviště 13

přisunouti; truhla byla přisunuta ke zdi (strojeně), l. přistrčena 19

příšerný 59

přívlastek genitivní a adjektivní 14, 173, 181; v. i příd. jméno

přívrženec, spr. přívrženec 13

prkno 149

procvikovat (sev.-čes.) 218

prodělávati utrpení, spr. prožívati 313

profaní, spr. profánní 13

prolínati, prostupovati hmotou, póry; dech prolínal rty, spr. prodíral se 21, 187

promlčeti 183

promovati, nespr. (haplologií) m. promovovati 310

propáliti; propálil boty, chodil bos 96

prositi, rozkaz. zp. pros., dial. proš 315
prosníti 183
prosodie 287
prostred slov 243
prosvítiti 183
proti, předl., znamená místně směr (v klidu i pohybu) čelem k někomu (obrácen proti někomu, plouti proti proudu), srovnání (co jsem proti Bohu), opak a nepřátelství (proti zákonu, proti nepříteli) 146, 219; nespr. o výměně, průkazu a p.: výplata proti dokumentům, prodávati proti hotovému placení, vypláceti proti kvitanci, akcept proti vydání zboží 143 n.*
protislužba (Gegendienst), spr. vzájemná služba, odsluha 28
protrpěti 183
provincialismy 149
provonělost bezem, spr. vzduch, ovzduší provoněné bezem 20, 183*
prozářiti 183
prsa; k jeho prsoum, spr. prsům 87
pršeti, pův. význam padati 256
průhon, v. příhon
prznice (u Klareta) 166
psaní 32
psáti; je psáno 192; v. i státi
psina (v praž. slangu) 60
psinděra (v praž. slangu) 60
pšence chod., pšenice 287; v. i i
pškáč (u Klareta) 165
pucek, Pucek 281
pučky (u Klareta) 165
Puklice, jm. osob. 134
pulír 218
Pulkava, jm. osob. 134
puma (v řeči stud.), nedostatečná 58
pumpa, z franc. pompe 27
pumprnikl něm., složeno ze slovesa pumpern a jm. Nikel (Nicolaus) 254
Purkas (v praž. slangu), Purkyňovo náměstí 60
pustiti, rozkaz. zp. pusť 315
pustoryl, spis. jasmín 19, 182
puška (u Klareta) 165
pušťadlo, puštědlník stč. 32
pýchavka (u Klareta) 165

R

řada; přijíti na řadu nepr. 144
Radouchovy, jm. pomíst. 253
rakouský, v. jablko
rameno; na ramenech, spr. na ramenou 87
ranní, v. jitřní
rapita dial., přesmyknutím z parita (v. t.) 158
ratejna 92
ratorasl jihomor., ratolest 163
ráz 219; raz slov., hned 176
raziti, rozkaz. zp. raz, uraz, vyraz, sraz a p., ob. a dial. raž, uraž, vyraž, sraž a p. 315
recepis 214
Řečice, jm. míst. 190
reduplikace v slovech máma, táta, bonbon 147
rekomandovaný dopis, v. doporučený
renesance 24

řepí (u Klareta) 166
reptať slov. 117
reťaz slov. 215
rév stč. 173
řezník, z podst. jm. řez, výsek masa 253
rež mor., žito 163
ri m. r v nářečí charvátském 164
Riesenburk 134
Rimané slov. 119
Římská Církev, spr. římská církev 13
říinknout něčím (v praž. slangu), nechati toho 60
řiť, řití, řiťóví, řitoví mor., spodní část snopu 99; řiť kuří n. kuřecí, kuří oko, na Mor. bradavice 28
Řitka, jm. osob. 134
řitopásek, v. pasořiť 96
robě, robenci (robenec) 126
robiti dial. 176
roditi; neroditi stč., nechtíti 173
roh; sloup s rohem kabřince (coin), spr. s cípem, kusem 17, 312
Rokytnice, jm. míst. 191
rokytský, kdo je z Rokycan 151
roniti slzy (po prvé u Marka), z nářečí 175
rostenec 110
rostený, rostlý dial., z čerstvých květin 110
Rošacký mlýn (Roschätzer), spr. Rozsochatec 151
rotník; můj rotník stč., kdo je z téže roty co já 111
roudenský, kdo je z Roudnice 151
Roudnice, jm. míst. 191
roura, z něm. rôra, Rohr 63
rovesník 110
rovník, rovnice dial. (u Uher. Hradiště) 111
rovnoměrný a stejnoměrný, výrazy různé 315
roz- bývá přes míru v nč. složeninách slovesných, rozkralovati, rozkouzliti se atd. 54
rozjařiti se 180
rozjitřiti, spr. rozjítřiti 13
rozkazovací způsob, v. imperativ
rozkouzliti se nespr. 54
rozkralovati nespr. 54
rozkvétati, l. rozkvítati 87
Rožmberk 134
ručník 163
ruka; dodati (list) do rukou, do vlastních rukou, nespr. k rukám (zu Händen) 248; v. i sám
rukojeť, l. rukověť 19
rumpy dial., zvrhlé švestky, z něm. Rumpf 224
rvačka 222
ryba; 7. p. jedn. v záp. slov. rybú 120
rythmus, spr. rytmus 13
ryzec (u Klareta) 165
ryzí 74*
rz ve jménech Rzavé, Rzí, Rzy 64
rzoun 155

S

s, předl., 237; s se 4. p. odumřelo: Slavie není se Spartu, strojené 37; s 2. p. ve výrazech s počátku, s místa, s hlediště, s neděle, s provoda, s poledne, s půlnoci 33n.*; se 7. p.: psáti s perem, spr. perem 145
sadovky (u Klareta) 165
sajboch (v amer. č.), z angl. sidewalk 218

salakuška, rus. salákuša, -ka, z finského salakka 158
salakvarda, z ital. salvaguardia 253
salát (v praž. slangu), mladík 59
sám; dodati (list) panu X. samému 249; v. i ruka
s a m e t n ý, l. sametový 20
samoslička, ze samoschle, samoschlice, strom sám od sebe uschlý 192
Sandr, Sanda, jm. osob., z Alexander 21
sápati se 192; v. sopouch
sbar (u Klareta) 165 n.
scvrknout se (v praž. slangu), odejít 60
se, jeho postavení v pořádku slov 158
sečmo 253
sejíti; co mu s e j d e p o t o m b o h a t s t v í, spr. co je mu po něm, co mu na něm sejde 18
Selc, pův. Sedlec (Sedlce), 2. p. Sedlce, ve výsl. Selce a k tomu 1. p. Selc 156
semka (u Klareta) 165
sen slov. 117, 121
sepnouti; s e p n u t ý, s e p n u v š i, spr. sepjatý (sepatý), sepjavši 311
seshora (zeshora) obec. 243
sesmeknouti se 243
sestra, 2. mn. sester (pův. sestr), příd. jm. sesterský (pův. sestrský) 93
sestřena, sestřenice, sestřenka 61
sestříně dial. 61
severný slov. 216
sezdati mor. 243
s f a e r a, spr. sféra 13
s h á š e t i lampu, spr. zhášeti 87
shlédnouti 31
shora (m. s- hory) podle zdola 98
shůry 98
s c h á t r a l ý, spr. zchátralý 13
scházeti 5; scházeti = chřadnouti 317
sídlo slov., 2. mn. sídel 117
sirka 139
sivý mor., šedý 149
Skalice, jm. míst. 190
skamenieť slov., zkameněti 215
skončiti, v. končiti
skorodře, skorozře (u Klareta) 165, 166
Skoupý, jm. míst. 159
skrápať slov. 214
skřidla mor. 174
s k ř i v i t i, spr. zkřiviti 13
skrsnúť slov. 123
Skrýba, jm. osob. 156
skrze (rus. čérez atd) 99; skrz naskrz 243
S k u č, spr. Skuteč; podle 2. p. Skutče, ve výsl. Skuče, přidělán 1. p. Skuč 156
skúsenosť slov., zkušenost 123
-ský, přípona jmen přídavných, utvořených od jmen míst. na -ice, -ín, -any a p., rokytský, roudenský, kylešovský a p. 151
slang 58 n.*
slánský, ze Slaného 152
Slaný (Slané), jm. míst. 159
Slatinice, jm. míst. 190
slávny slov. 24
slečinda (v praž. slangu) 60
slenice (u Hálka, omylem m. sklenice) 84*, 169
slepice, slepička 106
slíva 256
slovosled nelogický 8*; ambulatorium pro choroby nervové university Karlovy, spr. ambulatorium university Karlovy pro cho-

roby nervové 234; pořádek podmětu a slovesa urč.: r. 1915 námořníci byli posláni, aby.., spr. r. 1915 byli posláni námořníci 16; pořádek ve jménech osobních: Herrmann Ignát, spr. Ignát Herrmann 129 n.*, 314; postavení přívlastku: dveře potažené látkou silnou, spr. silnou látkou 148; postavení příklonného se u Komenského 229 n*; příklonky se, si, mě, mi, tě, ti, ho, mu, ji, jí, jich, jsem atd., bych atd. nestojí nikdy po pause (ani po a), nýbrž hned za uvozovacím výrazem nebo po prvním členu kóla, ať je kólon celá věta (souvětí), či jen její část se slovesem urč.; tedy 1. ve větě, tvořící jediné kólon: že se strom skácel rázem, tu se strom skácel rázem, (starý strom) se skácel rázem; 2. ve větě, jejíž začátek tvoří samostatné kólon pausou oddělené: naše prastará jabloň skácela se rázem; zašuměv haluzemi, skácel se rázem; jedním slovem, strom se skácel rázem; strom, pamětník starých časů, skácel se rázem; 3. ve větě, rozdělené vstavkou v několik kól pausami oddělených: strom se, jako by jej podťal, skácel rázem n. strom, jako by jej podťal, skácel se rázem; až se po několika prudkých nárazech větru skácel rázem n. až po několika prudkých nárazech větru skácel se rázem; starý strom, zašuměv haluzemi, skácel se rázem a p.; příklonka bývá s místa svého vytištěna výrazem zdůrazněným, — proto nestává po ale, avšak, nýbrž, leč, než, kdežto, i, ba; stává po pause jen tehdy, když by se normálně měla octnouti až na konci 257 n.*, 289 n.*, 148, 158; kterého král by ti byl vybral, spr. kterého by ti byl...,; za přechodu jim se dostalo ochrany, spr. se jim 16
sluchadlo 234
slunce 164
sluňčko dial. m. sluníčko 278; v. i i
smečky (u Klareta) 165
směsovati, spr. směšovati 14
Smetaniana 224; v. i -iana
Smíchov, jm. míst. 27; na Smíchově 157
smolničky (u Klareta) 166
Smrčná, Smrčný, jm. míst. 159
smrtonoš (u Klareta) 164
smrž (u Klareta) 165
snadno, 2. stup. snáze 317
snaha 63
snažiti se oč n. s inf.; stč. k čemu, nač, čeho 63
snésti; věc nesnese odkladu, spr. nelze s ní odkládati, je nezbytná 313
snová podoba, spr. výtvor snu 19
Sokolnice, jm. míst., pův. Sokolníky 191
sopouch (místy capouch), souvisí se slovesy soptiti, osopiti se, sápati se 192
soptiti 192; v. sopouch
sosňať slov. 243
sotně stč. 173
sotvy, spr. sotva 19 ,172, 173
soud; nejvyšší soud 317
spáti jako špalek, pařez, poleno, dřevo 96
spis 32
spočívati; v čem spočívá roz-

díl?, spr. v čem je, záleží 313
sopd, adv., zaniklo 98; odspodu, dospodu 99
spodek 98, 99
spodem 98, 99
spodoba na dálku v slovech jako žezhule—žežule a p. 272
spolu-, předpona; je nesprávná v složeninách slovesných jako spolupracovati a p. 159
spolubourati 159
spolucítiti 159
spolučísti 159
spoludiktovati 159
spoluhájiti 159
spoluloutnovati 159
spolunaslouchati 159
spoluodpovídati 159
spolupodepsati, nespolupodepsati 159
spolupomáhati 159
spoluprovésti 159
spolurozhodovati 159
spoluškolák 111
spoluvybudovati 159
spoluzakládati 159
spoluzaviniti 159
spolužák 111
spôsob slov., č. způsob 215
spřáhnouti; příč. spřažen, spr. spřežen, spřežení 14
správný 216
svéstojná cena (Selbstkostenpreis) nespr. 159; v. i cena
srst; zvířecí srsti zakrývaly zbraně, spr. kůže 21
sršeň, spodobou dial. šršeň 272
stadion (Stadion), lat. stadium, nespr. Stadión; 2. p. ze stadia, 3. p. k stadiu, 6. p. v stadiu, 7. p. před stadiem, nespr. ze stadiónu, k stadiónu, před stadiónem 211 n.*
stanoviště (stanovisko), ve výrazech na stanovišti, se stanoviště (nespr. ze stanoviště) 42 n.*
starožitný 173
státi; státi ke komu v přátelském poměru, spr. býti 312; stojí v knihách, stojí tam psáno spr. 192; v. i psáti
stavať, stavanie slov. 214
stávati; za stávajících poměrů, spr. za nynějších poměrů, jak věci (nyní) jsou 312
stavba 251
stavěti; překážky, stavící se cestu, spr. stavějící se 57
stbel stč., potůček 163
stehno slov., 2. p. množ. stehien 117
stejnoměrný a rovnoměrný, v. t.
sténati, spr. stenati 86
stolař mor., č. truhlář 251
strana; na druhé straně (jako spojka odporovací), spr. ale zase, ale také 312
stráviti léto, spr. ztráviti 87
strážce, 5. p. strážci!, spr. strážce! 14
Strážnice, jm. míst. 191
stredný slov. 216
střelhbitý, střelhbitě, podle něm. pfeilschnell, nespr. 224
střelice (u Klareta) 165
stříbřistý dial., spis. stříbřitý 18
stříci; rozkaz. zp. střež se, spr. střez se 315; stříci něčeho 61
stříti tajemství, strojené, l. rozestírati 19, 170
střízlík 279
Strmilov, pův. Střemilov, jm. míst. 253
strýc, strýna 61
strýček; udělati si, míti strýčka 253
Studnice, jm. míst. 190
stuha 163; v. i vazek

stunce chod., m. studnice 287; v i i sud 163
Suchovy, jm. pomístné 253
supinum 170
Surovec, v. syrový
sušenky (u Klareta) 166
Sušice, jm. míst. 191
své- v složeninách svéhlavý a p. 160
svéhlavý 160
svémístný 160
svémocný 160
svéprávný 160
svérázný 160
s v i ž n ý, spr. švižný 87
svorník 30
svrchek 99
svrchu 99
svršek, podle vršek 99
sykati, syknouti, syčeti 75
synovec 61
sypat (v praž. slangu), spěšně jít 60
sypeň stč., později kořec 163
syreček (v praž. slangu), slaměný klobouk 58
syrojed (u Klareta) 165
syrový, na Břeclavsku a j. = surový; Surovec, jm. osob. 128
syrý; venku je syro (= syrovo) 128

Š

Šajvostr dial. 223
šamotka (v praž. slangu) 59
šantáč mor. 279
šarakle dial. 253
šatenská 93
šatna 92
šatnářka 93
šatný, šatná 93
ščetky (u Klareta) 165
šedý 149
šejba, dial., jm. pomístné, z něm. Scheibe 253
šilhan, šilhavý; Šilhan, jm. osob. 277, 281
šimpán 218
šinágle (v praž. slangu), boty se špičkami 59
š i n o u t i se kupředu (o vozech), spr. pohybovati se 19
šípkový, v. jablko
šiška 59; stč. šiška (u Husa), knedlík 149, 273
Šiška, jm. osob. 273
Šiškov, jm. míst. 273
škaředec (u Klareta) 164
škaredý a ošklivý 161
škatule (v praž. slangu) 60
školák; jsme školáci dial., spolužáci 111
Školská ulice 151
škrampala mor. 279
šlajsky (v amer. č.), z angl. slicks 218
šlehnout něčím (v praž. slangu), nechati toho 60
šlof (sev.-čes.) 218
šmatláň mor. 277, 279
š ň o ř i t i se p o u l i c í c h, spr. choditi vyšňořen 21; šňořiti se = strojiti se 187
špalek; spáti jako špalek, býti hluchý jako špalek 96; v. i spáti
špičky (u Klareta) 165
špitál 228
šprťouchle, šprťouchlata 94
špumprnákle, ze slov pumprlík a pumprnikl (v. t.) 254
šs splývá v s 68
štace 218
štěnka (u Klareta) 165

štěpovaný, v. jablko
Šternberk, jm. míst. 134
štětcový hrot, spr. hrot štětce 14
štít, hřebčinec, z něm. Gestüt; jiné slovo je štít, stč. ščít, z lat. scutum 288
štvrtka slov. 214
švadlí 163
Švajciar slov. 214
švanda 26
Švec, jm. osob.; 2. p. Švece, spr. Ševce; 7. p. Švecem, spr. Ševcem 87
švelovaný (sev.-čes.) 218
švidrnoha dial. 279
švidroň mor., šilhavec 279
švígrsón (sev.-čes.) 218

T

-ť, za -ti n. -tě 100
tachštúba (sev.-čes.) 218
tajky (u Klareta) 166
tajný 193
tak 176
takový; divadlo jako takové, nespr. 125, 313; rovněž slov. jakotaký 122
talíří chod. 109
taras hotelu, spr. terasa (v. t.) 19; taras z terrasse 248
tarasovitě se prostírající náměstí, spr. terasovitě 19
táta, reduplikací 147
tautologie (domnělá) v přezdívkách jako. hloupý osel a pod. 278 n.*
tázati se; tázajíc se, spr. tážíc se 311
-tě, z -ť je 72 n.*, 100 n.*
teď, mor. včil, slov. teraz 176
tégle, tégel slov., květník, z něm. Tiegel 223
těhař stč., sedlák 173
těkati 64
tele, telecí 126
temnokožící obyvatel 88
temnotná kštice, spr. temná, tmavá 20
ten; bývá vynecháno ze strachu před germanismem: slunce zlatí zeď měrou, jakou se sklání, spr. tou měrou 16; od doby, kdy..., spr. od té doby 312; co sejde, spr. co na tom sejde 16; ten istý slov., l. tenže 245; ten který slov., nespr. 244
tentýž; 6. p. v tomtéž, spr. v témže 311
Teplice, jm. místní; stč. do Teplice, nč. do Teplic 191
terasa, terasovitý; jiný význam má taras 19, 186
teraz slov. 176
těšecký, kdo je z Těšetic 151, v. i -ský
teta 61
th se mění v čes. výslovnosti v t 24
thema 24
theorie 24
tikati (o hodinách) 64
tíkati stč. (u Husa), zpytovati dial. běžeti 64
tiknouti 64
tisíc 275
tje mor., -tě 101
tkaloun, m. kaloun, z franc. galon 224
tkáň 30
tlačenka, u Komenského tučnice, mor. bachořice 152
tlouci; rozkaz. zp. tluč, spr. tluc 315

tlúšč (u Klareta) 165
totě 72
toťka mor. 174
totožný; je t o t o ž n a, spr. totožná 311; mobilisace není t o t o ž n á s b i t v o u, spr. není totéž co bitva 312
t o ž, provincialismus v spis. řeči, spr. a tak, proto a p. 18, 149, 174, 176
trám; žízeň jako trám 96
třasořitek, třasořitka, řitotřiesek, a p. 96
trávnice (u Klareta) 165
třbuchan (u Klareta) 166
Třebohostice, jm. míst. 94
trh; míti trhy, hříčka se slovesem trhati 221
trhovec, ž. trhovkyně 160
tri slov., 3. p. trom a také trem, 6. p. troch a také trech 121
třiedník stč., kaplan, mor. vikář 163
trnky mor., povidla; trnkáč, povidlový koláč 174, 223
trnož 27, 139
trouba, ze stněm. trumba 63
troubel 149; v. i trýska
trše (u Klareta) 165
trýska mor., troubel 149
t u č e n k a nespr. 152
tučnice (u Komenského) 152
tulipán, tulpas 94
tuze, v. mnoho
tvrďas (v praž. slangu), tvrdý klobouk 60
tvrzení 254
tvůj 194
týčka (v amer. č.), z angl. teach 218
tyglík, z němč. 223
tykati 79
Týnice, jm. míst. 190
týž, v. tentýž

U

u; změna u—i v stč. 274
-ů; vlastní jména tvaru Janů, Jirků se na Humpolecku a Pelhřimovsku skloňují Janovýho, Janovýmu, Janovým 288
ú b ě l n o s t i krajiny, spr. úbělové plochy 20, 183
ú b ě l n ý, l. úbělový 183
úbor, oubor 223
ú b o r n á, m. garderoba, rusismus 155
ubože (u Klareta) 164
ubrániti se něčemu 255
ubrusec stč. 163
ubýti 128
učenie slov., učení 115
učiniti 275
uherky dial. 256
Uhřiněves, jm. míst. 223
Uhry slov., 2. p. množ. Uhôr, Uhier i Uhár 118
uchovati si n á b o ž e n s k ý c h ú k o n ů, spr. náboženské úkony 14
úchvatný pohled 313
ujec 61
újma; vlastnímu vypravování na újmu n. na újmu vlastního vypravování 255
ukončiti; v. končiti
úkor, n a ú k o r bezpečnosti, spr. na újmu 9
ú k r a d m ý, l. nesmělý, prchavý 20
ulejvat se (v praž. slangu) 60
uletět (v praž. slangu) 60

umělý, uměle 7, 102; v. i příd. jméno
umístiti; stojan byl u m í s t ě n v rohu, spr. stál v koutě 312
umlčečky m. vmlčečky, mlče 106
umořiti slzičku, lidovou etymologií m. unořiti 175
umprum, argotická zkratka m. umělecko-průmyslová škola 27
-ún, přípona; v. -oun
úpad; pracovati do úpadu; ú p a d říše, spr. úpadek 20
úpis 32
uprostřed 98
úřad, obec. ouřad 24
úrok 163; v. i činž
u s e b r a n o s t, slovo nespr. utvořené a nové, spr. soustředění 19, 172, 173
úsilí 163; v. i dzielo
usilovně 87
úsmev slov., ve výslovnosti úsmeu, nikoli ú s m e f 24
u s p ě t i čeho, podle rus., spr. dosíci 18
ustati; umdlíti, z únavy přestati; dešť u s t a l, spr. přestal 20
usus 177*
ú š k l e b, l. úšklebek 20
utéci; rozkaz. zp. u t e č, spr. utec 315
úterý slov. 120
uzamknouti; uzamčeno je, co je za zamčenými dveřmi; dveře byly u z a m č e n y, spr. zamčeny 21
úzce, kompar. úže 317
u z m u ; k vezmu, mylně rozloženého na ve-zmu, utvořeno podle u-jmu nespr. u-zmu 24
uzpůsobiti; oblásky v ulicích jsou u z p ů s o b e n y pro kozí kopyta, spr. vhod, jako stvořeny 21

V

v v něm. brav, renovieren a p. 228
v, předložka; v a z 33; v e městě, spr. v městě 57
Vacek, jm. osob. 276; v. i Václav
Václav, hypokor. tvary Vach, Vaněk, Vacek, Vašek 133, 276
vaďárka 253
valach 158
Válek, jm. osob., buď z Valentin, jako Valeš, Valina, Vališ, Valoušek, anebo přezdívka 27
valiti (v praž. slangu), jíti 60
Vaněk, jm. osob., z Václav 276; v. i Václav
Vaníčkovic Ziga 282
Vápenice, jm. míst. 191
vartesál (sev.-čes.), čekárna 218
váš 194
Vašků, jm. osob. 288; v. -ů
Vavák, jm. osob. 278
vazek stč., stuha 163
včas 237
včera 98
včerejší 245
včil, včilka mor. 174. 176
večera slov., podle vzoru duša 119
věčný sníh 313
v e d l e rozkazu, spr. podle 19, 173
vedno slov., dohromady, pohromadě 237
vědro 163
věhlasa stč., věhlas 173
vejčitý 18
v e l i c i d l o (u Pohla), zvětšovací sklo, od nespr. slovesa v e l i c i t i 30
velikáni alpští 313

velmi, v. mnoho
velryb stč., velryba 173
veřejný, od slova veřeje 31
verk (sev.-čes.) 218
Versailles 316
v e s, spr. všechen 68; v. i veš
Veselice, jm. míst. 191
věsiti, rozkaz. zp. věs, pověs, dial. věš, pověš a p. 315
veskrze 243
vesmír (z rus.) 2. p. všeho míra i vesmíru; stč. veššvět, vesvět 68
vespěčky stč., z přechodníku spě, spíc 106
vespod 98
v e š, archaistické; z něho jen všeho, všemu, všem, vše, vši, vší, všech, všemi, jinak žijí jen složeniny všechen, všecek, všecken atd. 68
větev 161; v. i haluz
vetor, vietor slov., vítr 114
větrník 30
vevnitř 98
v e z d y, spr. veždy, vždy 24, 68
věž; 7. p. množ. v ě ž m i, spr. věžemi 13, 184
vchodě, v jaz. obec. 98
vid; zpěvy se ozývaly v čilém rytmu, náhle p ř e r u š e n é m, spr. přerušovaném; východní hudba je jediná p r o d l o u ž e n á melodie, spr. prodlužovaná 14
Videč, jm. míst. 256
v í d e n s k ý, l. vídeňský 152
Vidhostice, Vidhošť, jm. míst. 256
Vidice, jm. míst. 256
vidný; je vidno mor. 149
Vidov, Vidovice, Vidoň, Vidonice, Vidomín, jm. míst. 256
viezel (u Klareta) 166
v í j a d l o (u Pohla), Haspel, od nespr. v í j a t i 30
vikář 163; v. i třiedník
Vilémov, jm. míst. 93
viničný; viničné hory, úřady, právo, knihy a p.; v i n i č n é hrozny, spr. vinné 20, 186
vinný hrozen, viničná věž 20, 186; v. i jablko
vinout se (v praž. slangu) 60
Vítů, jm. osob. 288; v. i -ů
vkleče, v jaz. obec. 98
vlas; jeden vlas, látka má vlas, člověk má vlasy (ne v l a s) 76
vlaský, v. jablko
v l a z i d l o (u Pohla), Netzwisch, od nespr. v l a z i t i (vláha) 29
vleže, v jaz. obec. 98
V l k o p e s y, jm. míst., Wolfschlinge, č. Olšinka 151
vlněnka (u Klareta) 165
vloni, loni 98
vníti stč., aor. vnide 275
vnitř, stč. vňutř, pův. vnutř (v'nutř) 98
Vodolka, v. Odolka
vokativ; o c h r á n č e, s t r á ž č e, spr. ochránce, strážce 14; slov. človeče, žiďe, stoľe 117
vôkol slov. 235
Volduchy, jm. míst.; 6. p. ve Volduchách 160
volňas (v praž. slangu) 60
Volší, jm. míst. 109
voněti; v o n í c í, spr. vonějící 88
vous; má p ě k n ý v o u s, l. pěkné vousy 76
vov slov. 243
v o z o v é pozadí, spr. pozadí vozu 14
Vratislav 133
vrátný 53
vrbový, v. jablko
vrch 100; vrch stola slov. 243
vrchní slov. 215

vrstevník, vrstevnice 110 n.
vsatský, ze Vsetína, vsetínský 152; v. i -ský
vsedě, v jaz. obec. 98
vstoje, v jaz. obec. 98
všaktě, spr. vždyť 148
-vší, příp. jmen přídavných utvořených od přechodníku min. 125
všudy 193
vůči; závazky vůči někomu, spr. k někomu 312
vybázlivělý 55
vydra mor., ženská cuchta 282
výhrůžný 87
východ; na východe slov. 123
vykleslý 55
vyloučiti; to bylo vyloučeno, spr. nemožné, na to nebylo pomyšlení 312
vymáznout (v praž. slangu), odejít 60
výměna, jak se vyjadřuje 145
vypadnout (v praž. slangu), odejít 60
výpach, dial. slov. = zápach 18
vypřáhnouti, vypřažen 14
vypravěč, spr. vypravěč 86
vyrážeti veliké stony (pousser), těžce vzdychati 17
výřel, spis. dýně, vodní meloun 19, 183*
vyřešit (v praž. slangu) 60
výrostek 281
vysaditi; byl vysazen útokům, spr. vydán 313
vystaviti dítě ústrkům, spr. vydati 313
vystěhovalec, vystěhovalkyně 160
výše 238
vytápěť slov. 214
Vyzovice, jm. míst., spr. Vizovice, z osob. jm. Viz 255*
vyžadovati (= potřebovati) veliké péče; vyžádati si (= vyprositi si) milost 255
vz, předložka 100
vzadu 99
vzdora stč., vzdor 173
vzhlédnouti, vzhlédati, vzhlížeti 31
vzíti; obec. vemu, vem, podle rozk. zp. vezm, vezmte (zkráceného podle dej, ber z pův. vezmi), vem vemte 24
vzkřik, spr. výkřik, vzkřiknutí 19
vzpoménka, spr. vzpomínka 317
vztažné zájmeno, v. t.
vztýčiti, spr. vztyčiti 87
vzývati něčí pomoci, spr. pomoc 14

Z

z (s) cizí se mění v ž, Siegfried, Sifrid-Žibřid 271
z, předložka 237; z ve výrazech z mládí, z večera, zrána, z jara, z jitra, ze začátku 35 n.; z v složených předložkách z pod a p. 241; v. i zez
za, předložka 100, 238; za každého mrknutí, spr. při každém 15; chůze, za níž vystupovaly její boky, spr. při níž 15; za označuje v češtině výměnu 146
za-, předpona; bývá přes míru v složeninách slovesných jako zapátral a p. 54, 312
zabezpečiti něco před něčím spr. 192
zablýštěti = zatřpytiti se; v očích mu zablýštěl vzdor, spr. zableskl se 312

začátek; ze začátku 38
začať slov., začíti 214
začíti; začla, spr. začala 88; začíti hádku, obchod, řeč, hádati se, vésti obchod atd. (předmět); začíti s boží pomocí, s chutí, s málem (co provází začátek); začíti modlitbou, výkladem a p. (co je začátkem); začal se stavbou, spr. začal stavěti 53
zad 99
záď dial. (na Táborsku), víc vzadu 99
zadem 99
zadní 99
zafačovat 218
záhadný 313
Záhlinice, jm. míst. 191
zahmkať slov., v. hmkať
záhořský, kdo je ze Záhoří, stč. záhorský 152
záhy a brzo 74
Zach, jm. osob. 165
zachovati zákonů, spr. zákony 14
zajda, zajdák slov. 254
zájezky, jm. pomíst., m. zájezdky 253
zájmeno osobní; kdy bývá podmětem 23; zajmeno osob. já atd. je nutné při střídání podmětů 15; zájmeno přivlastňovací zbytečné: žena otočí muže kol prstu svého 148; zajmeno zvratné 250; zajmeno vztažné nemá býti odděleno od podst. jména, k němuž se vztahuje, jiným podst. jménem 8; majíc poprsí vzpřímeno, jež podpíraly podušky m. vzpřímeno poprsí, jež... 16; to je váš otec, jenž vás doprovází?, spr. ten, jenž vás doprovází, jest váš otec? 16
zajtra stč. i slov., zejtra 237
zakončiti, v. končiti
záležitost, dříve důležitost 74
zamastilky dial. 256
zameziti 84
zamračený, zamračeně 7; v. i přídavné jméno
západ; na Západě, spr. na západě 13; na západe slov. 123
západný slov. 215
zapátrati 55; v. i zazápis 31*
zápiska, spr. zápisek 31*
zapôd malorus. 243
zápor u sloves a výrazů záporných, ale významem kladných, jako nemocný, neduh, nenáviděti, nedostávati se 1 n.*, 103
zapřáhnouti, zapřažen 14
zápraží 138
zaprositi 312, v. i zazarábät slov. 214
zárie slov., z čes. září, pův. zářuj 120
záružel (u Klareta) 165
zas'kať, zasskať slov., udělat ss 79
záslovná spoluhláska slov., nespr. 122
zástavba 251
zatesknìti 312; v. i zazáti, zeji 64
zatíti; zaťatý netvoří příslovce 7; v. i příd. jméno
zatknouti, zabodnouti, zastrčiti; ruce se zatkly v pěsti, spr. sevřely 312
zaváhati 312; v. i zazavazadlo, od slovesa zavázeti (překážeti) 32
zavčas, zavčasu 237
závěsa, spr. závěs 19, 173
zavlniti; ulice zavlněná soumrakem 55

zavyčítati 312; v. i zazáze stč., více vzadu 99
zblití; to je k zblití (v praž. slangu) 59
Zbraslav; na Zbraslavi 157; v. i na
zčerstva, obec. čerstva 248
zdařenka (Kopidlno), šťastná náhoda 286
Zdebišovka, pův. Zdebišova hora 310
zdejší 245
Zderad, jm. osob. 133
Zdík, jm. osob., ze Zdeslav 284
Zdinka, jm. osob., ze Zdeslava 281, 284
zdola 98
zdvihati, spr. zdvíhati 86
zelenky (u Klareta) 166
zeman; slov. zemän 214; množ. zemané 119
země; padl na zemi, spr. na zem 13, 170, 180*
zeměnín; mój zeměnín stč. 111
zespodu 98
zešlý prorok, spr. sešlý 13
zevloun 64
zez Plzně dial. 243
zezdola obec. 243
zezhora obec. 243
zezouti obec., m. zouti 243
zgarby mor. 174
zhasnouti lampu, spr. zhasiti 88
zhlédnouti 31
zchabující vůně, spr. omamná, únavná, vysilující 20
Zig, Ziga, Zik, Zika, Zikán, Zikuda, Zikyška, Zich, Zicha, Zichna, hypokoristické tvary jména Zigmund, Zikmund 269, 271, 282, 283 ,284, 286
Zimmerwald, jm. míst. 253
zimňátky (u Klareta) 166
zírati, upřeně, ztrnule hleděti 75
zištný, (dál. spodobou) žištný 272
Zítek, Zítka, jm. osob. 285
zlatistý, č. zlatý, zlatem zářící 18; v. i -istý
zlatitý (u Heyduka) 18; v. i -istý
zlatka 139
zlatožlutý, žlutý jako zlato 20
zmek (u Klareta) 164
zmezi, předložka (u Havlíčka) 241; zmedzi slov. 241, 243
zmírňovati, spr. zmiňovati 13
zmizeti; oni zmizí, spr. zmizejí 88; zmiz, zmizni (v praž. slangu), jdi pryč 60
zmrzačelý 72*
zmrzačiť slov. 214
znad slov. 241, 243
znalý 102
zníže slov. 241
znovuzřízený Sion, spr. obnovený, vzkříšený 17
zora slov., podle vz. duša; 2. p. mn. zôr n. zorí 119
zos, zoz slov. 243
zoun 64, 155
zoz, v. zos
zoza slov. 241
zpaměti, slov. zpamäti 237
zpod 242*, 243
zpodsívati 32
zpomedzi slov., bývá totéž co zmedzi 240
zponad dial. 240
zpopod dial., bývá totéž co zpod 240, 241
zpopred slov. 240, 241
zpoza dial. 239, 240, 241
zpozad slov. 241
zpred slov. 241
zpředu 99
zprostřed 98, slov. zprostred 243
zrzoun 155

ztráceti na své intensitě, spr. pozbýti své intensity 313
ztroskotati; úsilí ztroskotalo, spr. se ztroskotalo 17
zůpravdy, zupravdu, zůpravdovský dial. 237, 238
zuřiti (o boji) 313
zvěří, spr. zvířecí 19, 173
zvíře, zvířecí 126
zvratné sloveso bývá nespr.: ráno se tam zastihly oddíly kuchtilů, spr. bylo tam lze zastati; zvuk zlata, kterým se přehrabává, spr. kterým se někdo přehrabává 16
zza slov. 241

Ž

žába (v praž. slangu) 60
Žatec, 2. p. Žatce, dial. (spodobou) Žatče 272
žebř a žebřík 160
žehnouti; slunce žehne, spr. žhne 14
Železnice, jm. míst. 191
železný 313
Žěstov, jm. míst. 272
žežule, spodobou ze žezhule 272
žhu 269
žiara slov., podle vzoru duša 119
Žibřid, jm. osob., ze Siegfried, Sifrid 271
Žibřidice, Žibřidovice, jm. míst. 273
žíha, žíhaný 270
žíhati, žíhám 269
Žich, Žiš, Žišek, hypokoristické tvary jm. Žibřid (v. t.) 272, 273, 285
Žichov, Žichovice, jm. míst. 272, 273
Žikeš, spodobou na dálku ze Zikeš 272; v. i Zig
Žikuda, jm. osob., ze Zikuda podle Žikeš 272; v. i Zig
žíříti, spr. pláti, hořeti 18
Žíšek, v. Žich
Žišov, jm. míst., 272, 273
žíti, život, živiti, živý a p. 275
žito mor., pšenice 163
živosad nespr. 249
žížeň, obec. (spodobou na dálku) žížeň 272
Žižek, Žížek 273, 285
Žíželice, jm. míst., pův. Žúželici 269, 280
Žižice, Žižín, jm. míst. 280
Žižka, jm. osob. 134, 268 n.*
Žižkov; na Žižkově 157; Schisskow (na Moravě) 272 n.*
žlutozlatý, zlatý do žluta, nespr. 20, 184; v. zlatožlutý
žlutý (u Klareta), jméno houby 165; žluté (u Klareta), hrušky 166
Žofas (v praž. slangu) 60
Žofie, jm. osob., z lat. Sophia 271
žrádlo slov., 2. p. mn. žrádel 117
zřiebä slov., hříbě 114
žriedlo slov., 2. p .mn. žriedel 117
Županovice, jm. míst. 190
Žuž, Žuža, jm. osob. 280
žúžel stč., žížala 269
Žúželoves, jm. míst. 280
Žužka, starší tvar jména Žižka 273 n.*
žvanil 147